

УДК 81'373.2 (477+4/9)

№ держреєстрації 0121U114566

Інв. №

ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Алчевських, 44, м. Харків, 61002

тел. +38(057) 7003888 <http://btu.kharkov.ua>, info@btu.kharkov.ua

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

Валерій МИХАЙЛОВ

ЗВІТ

**ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ
«ОНОМАСТИКОН УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН:
СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ, СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА
КОМПАРАТИВНИЙ АСПЕКТИ»
(остаточний)**

Керівник НДР

Професор,

канд. філол. наук, доцент

Герман Л.В.

Рукопис закінчено 16 грудня 2023 року

Результати цієї роботи розглянуто науково-технічною радою факультету управління торговельно-підприємницькою та митною діяльністю, протокол №3 від 18.12.2023 р.

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник НДР,
канд. філол. наук, доцент,
професор кафедри європейських мов

(підпис)

Л. В. Герман
(реферат, вступ; розділ 4; висновки)

Виконавці:
канд. філол. наук, доцент,
професор кафедри європейських мов

(підпис)

С. М. Руденко
(розділ 2)

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 82 сторінки, 4 розділи, 142 джерела.

Ключові слова: ВІКОНІМ, ГОДОНІМ, ДРИМОНІМ, ЕРГОНІМ, ОНІМ, СТРУКТУРНО-ТВОРЧА МОДЕЛЬ, ТОПОНІМІКОН, ТРАДИЦІЯ НАЗИВАННЯ СЛОВНИКІВ, УРБАНОНІМ.

Об'єкт дослідження – топоніми (годоніми, ергоніми, віконіми) м. Харків, сел. Рогань та м. Крайсчерч (Нова Зеландія), термінологічний словник як візитна картка довідкового джерела.

Мета роботи: а) здійснити структурно-семантичний та соціолінгвістичний аналіз топонімікону м. Харків та м. Крайсчерч, б) провести компонентний та семантико-семіотичний аналіз ергонімів Харкова, в) дослідити традиції називання термінологічних словників (глосарії, лексикони).

Методи дослідження – метод кореляції мовних та соціальних явищ, морфологічний аналіз, компонентний аналіз, лексикографічний, семантико-семіотичний аналіз.

В роботі вивчено годоніми м. Харків та сел. Рогань як різновид урбанонімів з урахуванням історико-культурної, ідеологічної, естетичної складової, комплексно досліджено вплив гендерного чинника на формування Харківської топоніміки, досліджений корпус комерційних ергонімів м. Харкова, які несуть яскраво виражений відбиток епохи, висвітлені соціальні фактори, які впливають на їх формування і функціонування, поміж яких прослідкований вектор економічної інтеграції України в Європростір, досліджено тенденцію називання термінологічних словників в українській термінографії та встановлено найбільш поширені компоненти, описані і даний перелік правил, яких варто дотримуватися під час створення термінографоніма, досліджені структурні, семантичні та функціональні особливості гібридних англо-маорійських урбанонімів, виділені їх види та мотиваційні ознаки, вивчені дескриптивні, меморіальні та умовно-символічні назви, досліджені особливості семантики, будови та функціонування відапелятивних урбанонімів з флористичним та фауністичним компонентом.

Новизна і науковий рівень одержаних результатів дають змогу розширити межі об'єктів дослідження ономастики, доповнюють інформацію про принципи, способи, мотиви творення окремих типів онімів, їх структурні й морфолого-словотворчі моделі, ступінь продуктивності, сприяють збагаченню знань про особливості української й зарубіжної онімної лексики, дають змогу здійснити повний опис онімної терміносистеми, що функціонує не лише в українській, а й інших мовах.

Значимість та практичне застосування визначається можливістю використання його результатів для написання монографічних праць, підручників і посібників з теорії номінації та проблеми ономастики, словників, а також у навчальному процесі з української та англійської мов закладів вищої освіти.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Топонімікон України: структурно-семантичний та соціолінгвістичний виміри	5
1.1. Семантична трансформація топонімного простору України	5
1.2. Структурно-словотвірні моделі годонімів Харкова в діяхронії	10
1.3. Гендерний чинник у формуванні топонімії Харкова	15
Висновки до розділу 1	18
РОЗДІЛ 2. Комерційні ергоніми м. Харкова: синхронічний та діяхронічний аспекти аналізу	20
2.1. Визначення, функції та структура комерційного ергоніма	20
2.2. Діяхронічний аспект дослідження комерційних ергонімів	22
2.3. Компонентний аналіз комерційних ергонімів у синхронії	29
2.4. Семантико-семіотичний аналіз комерційних ергонімів у синхронії	32
Висновки до розділу 2	37
РОЗДІЛ 3. Традиції називання термінологічних словників в українській термінографії	38
3.1. Традиція називання словників «Початок ...», «Початки...»	39
3.2. Традиція називання довідкових праць «Список ...», «Спись ...»	40
3.3. Традиція називання словників «Нові знадоби ...»	41
3.4. Традиція називання термінологічних словників «...(Проєкт)»	42
3.5. Традиція називання термінологічних словників <i>гласаріями</i>	43
3.6. Традиція називання термінологічних словників <i>лексиконами</i>	45
Висновки до розділу 3	47
РОЗДІЛ 4. Особливості новозеладських урбанонімів	48
4.1. Урбаноніми-гібридоніми як результат мовного контактування ...	48
4.2. Відапелятивні годоніми з флористичним і фауністичним компонентом	58
Висновки до розділу 4	64
ВИСНОВКИ	67
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	69

ВСТУП

Власні назви географічних та природних об'єктів містять цінний матеріал для кожного народу, зберігаючи духовну спадщину минулих поколінь, формуючи матеріальну оболонку їхніх традицій, вірувань та історичних подій. Такі найменування є способом реалізації просторових уявлень місцевого населення з його етнолінгвістичними та соціокультурними особливостями. Зокрема, топонімія утворює окремий лексичний пласт, який підпорядковується законам розвитку насамперед діалектного мовлення, і лише деякі номінації входять до складу загальнонаціональної лексики. Водночас саме у процесі номінування таких денотатів простежуються ті особливості пропріативів, які характерні для сучасної української мови (або принаймні для попередніх етапів її розвитку, незначною мірою віддалених у часі).

Роботу над темою було проведено в два етапи. У 2022 році – перший, проміжний етап: **«Особливості творення онімних одиниць в Україні та зарубіжних країнах»**; 2023 рік – другий етап, заключний: **«Традиції називання термінологічних словників в українській та новозеландській термінографії»**.

РОЗДІЛ 1

Топонімікон України: структурно-семантичний та соціолінгвістичний виміри

У ХХІ ст. питання топонімії постають важливим складником мовної політики суверенної України. Топоніми вважають особливим прошарком у ландшафті, що відображає зв'язок між фізичним простором і сприйняттям людини, розумінням та інтерпретацією цього простору, а топонімічна картина світу є складним системним утворенням, що несе концептуально значущу інформацію [50, с. 33].

Топоніми (зокрема їх різновид урбаноніми) відіграють важливу роль у формуванні мовного образу міста як одиниці, що містять історичні, етнічні, ідеологічні, культурні коди нації. Вітчизняні науковці наголошують, що

«...топонімія (і ширше – вся ономастика) становить собою етногенетичний код у всьому, що стосується етногенезу та ментальності народу» [23, с.125].

За останні десятиріччя, після отримання Україною незалежності у 1991 р., мовний простір українських міст і сіл зазнав значних якісних змін: перейменовано тисячі вулиць, провулків, площ, проспектів, що не могло залишитися поза увагою істориків, соціологів, лінгвістів.

Поміж соціолінгвістичних досліджень усе більшої популярності набуває вивчення особливостей мовного ландшафту (МЛ). Відповідно до термінології соціолінгвістики МЛ розуміємо як мову публічних і комерційних знаків на певній території чи в певному регіоні [45, с.25]. Системне дослідження МЛ почалося кілька десятиліть тому, про що свідчать праці вітчизняних і зарубіжних авторів (Л. Белей, А. Загнітко, А. Мезенко, Г. Мацько, О. Олійник, Л. Федорова, Л. Кальве та ін.), у яких у різних аспектах на матеріалі багатьох мов досліджено елементи МЛ.

Об'єктом нашого дослідження є годоніми, які визначаємо як власні назви лінійних топографічних об'єктів урбанонімного простору (вулиць, проспектів, бульварів, провулків, набережних, проїздів, узвозів). Дослідники зазначають, що годоніми – це найбільш нестабільна частина МЛ міста: їх змінність зумовлена швидким реагуванням на історико-соціальні рухи, пов'язані з політичними подіями, що відбуваються в державі, її мовною політикою, духовними цінностями населення. Усі ці чинники накладають відбиток на процес творення найменування [28].

1.1. Семантична трансформація топонімного простору України

Проблема оновлення топономікону України постала перед нашою державою у перші роки після здобуття незалежності. Однак суспільство повільно усвідомлювало значущість топонімів (зокрема годонімів) як маркерів ідеологічного впливу. Процес перейменувань спочатку охопив лише західні регіони країни, а на сході і півдні він був досить повільним.

Потужну хвилю змін в українському топоніміконі викликали події 2014 р. – Революція Гідності і війна у східних регіонах України, унаслідок яких 2015 р. ухвалено Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», що надав імпульсу масовим перейменуванням населених пунктів та об'єктів вуличної мережі.

Унаслідок уведення в дію Закону про декомунізацію у період з 2015 до 2020 р. у Києві перейменували 226 об'єктів міського підпорядкування. Частині вулиць, провулків, площ, скверів відновили історичні назви, інші отримали найменування на честь історичних постатей і подій, діячів науки і культури, захисників української державності, географічних об'єктів тощо.

Сьогодні, на тлі російської агресії, питання очищення топонімікону України від залишків тоталітарного режиму постає особливо гостро і привертає увагу і громадськості, і науковців. В умовах воєнного стану відбувається активізація ролі топонімів, що полягає у відображенні мовними одиницями певних ідеологічних концепцій та цінностей міста чи загалом держави. За перші пів року, що минули від 24 лютого 2022 р., у Києві перейменовано понад 100 вулиць, серед яких знаковими стали проспект *Червоної Калини* (раніше *Володимира Маяковського*), вул. *Героїв полку Азов* (раніше *Маршала Малиновського*), *Інтернаціонального Легіону* (раніше *Петра Запорожця*), вул. *Територіальної оборони* (раніше *Ватутіна*). Нові назви відображають героїку боротьби українського народу проти російських окупантів. Червона калина для українців – це одвічний національний символ, що набув оновленого змісту з перших днів війни. Фольклорні джерела вказують на те, що червоний колір плодів калини символізує кров, пролиту на війні. На цій символіці постала відома стрілецька пісня «Ой у лузі червона калина» [18].

Семантика меморативів на честь військових формувань Сил оборони України (полку Азов, Інтернаціонального Легіону, Територіальної оборони), з одного боку, відображає історичну інформацію, а з другого – утілює глибинні

символічні смисли: героїчну боротьбу проти російських окупантів, трагізм перших місяців війни і непохитну віру в перемогу України.

Численними серед новостворених назв є відтопонімні номінації, що репрезентують міста і села України, зокрема і ті, що опинилися на лінії вогню і чинили опір ворогові: *Попаснянський, Волноваська, Херсонський, Енергодарська, Скадовський, Токмацький, Чорнобаївська*. На мапі Києва з'явилися назви, що відображають низку зарубіжних міст-побратимів (*Римська, Брюссельська, Віденська*); європейських міст і країн, які підтримують Україну у війні проти РФ (*Лондонська, Паризький, Португальська, Латвійська, Литовський, Фінський*). Меншою мірою, порівняно з назвами населених пунктів, у цій хвилі перейменувань представлені природні об'єкти: річки (*Дністерська, Бузька*), гори (*Бескидська, Альпійський*); назви історичної місцевості (*Вербівська, Микільсько-Хутірська*); племена, народи, етнічні групи (*Улицька, Гуцульська, Караїмський, Ромський*). Відантропонімні назви належать до кількох лексико-семантичних груп: меморативи на честь історичних постатей (князів і княгинь часів Київської Русі, Литовсько-руської держави, Речі Посполитої: *Князя Люберта, Князів Острозьких, Княгині Інгігерди, Ягеллонська*; гетьманів і народних ватажків доби козацтва: *Самійла Кішки, Павла Полуботка, Байди-Вишневецького*); українських науковців, культурних і громадських діячів, меценатів (*Катерини Грушевської, Юлії Здановської, Климента Квітки, Сім'ї Житецьких, Кузьми Скрябіна, Левка Лук'яненка*). Російсько-українська війна зумовила появу назв-посвят на честь героїв, які загинули у 2014-2022 рр.: *Володимира Рибачка, Дениса Антіпова, Катерини Гандзюк, Олександра Махова, Віталія Скакуна, Максима Левіна, Сергія Берегового, Павла Лі, Дмитра Годзенка, Генерала Кульчицького*.

Протягом 2015-2020 рр. у Харкові перейменовано 173 вулиці, чотири парки та сквери, а також станцію метро. Повернено історичні назви 50 вулицям. На мапі міста з'явилися імена видатних архітекторів, акторів, істориків, науковців діячів, філософів, ректорів вишів та інших знакових для Харкова та України

постатей. Повернено із забуття імена борців за свободу і незалежність України, увічнено пам'ять героїв Майдану та АТО.

На початку повномасштабного вторгнення, у 2022 р., лише чотири топоніми Харкова змінили назви (*проспект Московський* – на *проспект Героїв Харкова*; *Белгородське шосе* – на *Харківське шосе*, *Белгородський узвіз* – на *вулицю Героїв Рятувальників*, *район Московський* – на *Салтівський*). Зауважимо, що 2 з 4 нових номінацій втілюють семантику героїзму. Проспект Героїв Харкова є найдовшою автомагістраллю міста, що перетинає його із заходу на схід. Попередні хвили переїменувань оминули колишній *Московський проспект*, однак героїчна оборона міста від російських агресорів зламала перешкоди у свідомості частини суспільства щодо переїменування важливої транспортної артерії Харкова. Нова назва символізує героїзм військових і місцевих жителів, які чинили опір ворогові і відстояли місто. У лютому 2023 р. депутати Харківської міської ради підтримали рішення про переїменування 18 об'єктів вуличної мережі. Частині вулиць і провулків повернули історичні назви (*Пушкарний*, *Кузінська*, *Ірининська*, *Петропавлівська*). На мапі Харкова з'явилася вулиця *Холодноярська*, назва якої асоціюється з 93-ю бригадою «Холодний Яр» і подіями Української революції. Ця вулиця доповнює топонімічний ансамбль, який складають проспект *Героїв Харкова*, станція метро *Захисників України* і дві переїменовані вулиці – *Холодноярська* і *Тероборонівська*. Семантика назв прямо чи опосередковано репрезентує історичні події в Україні, що відбувалися протягом 2014-2023 рр., а їхнє символічне наповнення розширює часові межі, нагадуючи сучасним поколінням про героїчну визвольну боротьбу українців протягом століть. Ще один топонімічний ансамбль Харкова утворюють найменування *Бучанський*, *Ірпінська*, *Гостомельська* і *Волноваський*, що за походженням є відтопонімними меморіальними назвами на честь міст-героїв російсько-української війни. Добу козацтва репрезентуватиме відтепер у Харкові вулиця *Козацької Слави*. А символічна назва *Червоної Калини* стає поширеною в онімному просторі різних міст України. Вулиця з назвою *Лісової пісні* складає поетичний дует з вулицею *Лесі Українки*.

У 2022 р. процес перейменування активізовано у Києві, Львові та Дніпрі. Так, у Києві більшість вулиць отримала назви на честь військових і рятувальників (17), політичних та громадських діячів (11), вчених та педагогів (5), митців (3), підприємців-благодійників (2) тощо. У Дніпрі та Львові також з'явилися меморативні назви на честь військових і рятувальників (11 і 8 відповідно) [15].

Простежуємо певні тенденції у процесах номінації. Якщо у 2015-2020 рр. більшість меморіальних назв втілювала прізвища видатних науковців, славнозвісних митців, громадських діячів регіонів, то з 2022 р. переважають нові найменування на честь героїв війни, військових з'єднань, що беруть участь у захисті України, а також символічні назви із семантикою героїзму.

Оновлення мовного ландшафту міст має на меті протидію культурологічній пропаганді агресора та увічнення пам'яті про героїв та важливі події в історії України. Основний акцент – на освітньому і патріотичному потенціалі, історії і культурі, місцевому колориті.

1.2. Структурно-словотвірні моделі годонімів Харкова в діахронії

Еволюція урбанонімікону Харкова триває понад три з половиною століття. Назви перших вулиць міста збереглися в російській редакції. Їх структурний аналіз засвідчив, що в період заснування у місті переважали однокомпонентні найменування (51 назва, або 89% від загальної кількості): *Островок, Судії, Дрикги, Котлярівки, Криваго, Меркула* та ін. Із-поміж 57 годонімів більшу частину становили відонімні, які відображали прізвища перших поселенців, географічні назви тощо. Поширеною була субстантивна генітивна модель (49% від загальної кількості) із суфіксом *-ов/-ев/-єв-*): *Бібікова, Крохмальова, Шаповалова, Золотарева, Назарцева, Онопрєва* та *-ин-*: *Бесєдина, Єношина, Келебердина, Куличина, Пищальчина, Турчина, Чайкина*. Менш продуктивною виявилася ад'єктивна модель із суфіксами *-ськ/-цьк-*, що за підрахунком склала 14% від загальної кількості: *Богодухівська, Верещаківська, Корсунівська, Миргородівська, Опанасівська, Чугайвська, Шапранівська*. Однокомпонентні

відапелятивні назви, виражені іменником у Н.в однини (*Островок, Безсалівка*), іменником у Р.в. однини (*Полковника, Судії*), прикметниками (*Бережна, Пробита*), є малочисельними (9%). Однокомпонентним назвам за кількістю поступалися описові найменування (у *Пригородку, над Ярком, к Сизіону, Сміжна з Миколаївським приходом* – 7%), а також двокомпонентні структури, що склалися з імені та прізвища (прізвиська, посади): *Чорного Івана, Максима Писаря*. Загальна кількість таких назв становила 3,5%.

В історично-довідковому путівнику за 1902 р. представлено 421 найменування міських лінійних об'єктів (вулиць, провулків, в'їздів, набережних, бульварів, узвозів, рядів), які презентують МЛ Харкова початку ХХ ст. Із них 420 годонімів – це однокомпонентні утворення відонімного (*Андріївська, Державінська, Каразінська, Сумська, Тургенівська*) та відапелятивного походження (*Аптекарьський, Бурсацький, Госпітальна, Дворянська, Жандармська, Заводський*). Більшість однокомпонентних назв представлено ад'єктивами із суфіксами *-ськ-(-цьк-)* та їхніми синонімічними формантами *-івськ- (-ївськ-)*: *Аравійська, Іванівська, Скрипницька* (близько 82%). Значно поступаються за кількістю однокомпонентні прикметникові назви із суфіксом *-н-*: *Банний, Барачний, Госпітальна, Кінна, Первозванна* (близько 12%). Непродуктивними є структури, представлені ад'єктивами із суфіксом *-ов-* (*Газовий, Пороховий, Поштовий, Польова, Садова, Токова, Торгова* – 2,3%), утворені від апелятивів, що вказують на об'єкт, розташований на вулиці, чи природний ландшафт. Поодинокими є й безсуфіксні назви (*Безуглий, Глухий, Зелена, Короткий, Крутий, Тупий* – 1,4%), які характеризують параметр чи якість лінійного об'єкта. Серед однокомпонентних годонімів-ад'єктивів 2,8% назв представлено складними прикметниками: *Донець-Захаржевська, Мало-Гончарівська, Садово-Куликівська, Старо-Московська, Старо-М'ясницька*. Двокомпонентною структурою є лише одна назва – *Велика Панасівська*, яка являє собою ад'єктивно-субстантивне утворення.

В імперській період з'являються перші меморіальні назви: *Франківська* (на честь міського лікаря В. А. Франковського), *Каразінська, Пушкінська,*

Сковородинівська та ін. Абсолютну більшість меморіальних найменувань того часу представлено ад'єктивами із суфіксом відносної ознаки *-ськ-(-івськ-)*, у яких словотвірною основою виступає власна назва. Варто звернути увагу, що на початку ХХ ст., через два з половиною сторіччя від заснування, у МЛ Харкова абсолютно переважали однокомпонентні ад'єктивні годоніми із суфіксом *-ськ-(-цьк-)* та синонімічним *-івськ- (-ївськ-)*, які витіснили з ужитку двокомпонентні генітивні й описові найменування раннього періоду існування міста. На нашу думку, таке явище можна пояснити намаганням досягти лаконічності й певної уніфікації словотвірних моделей на теренах тодішньої Російської імперії. В імперський період з'являються і перші меморіальні назви: *Франківська* (на честь міського лікаря В. А. Франковського), *Кокошкінська* (на знак увічнення пам'яті харківського генерал-губернатора С.О. Кокошкіна), *Карпівська* (на честь Федора Карпова – відомого в Харкові благодійника), *Каразінська*, *Пушкінська*, *Сковородинівська* та ін. Абсолютну більшість меморіальних найменувань того часу представлено ад'єктивами із суфіксом відносної ознаки *-ськ-(-івськ-)*, у яких словотвірною основою виступає власна назва.

Серед назв радянського періоду 80% становлять однокомпонентні, 18% – двокомпонентні, 2% – трикомпонентні структури (*Латиських Червоних Стрільців, Першої Кінної Армії*). Із-поміж нових найменувань, що належать до періоду незалежності, однокомпонентні структури складають 73%, двокомпонентні – 26%, трикомпонентні (*Героїв Небесної Сотні*) – 0,4%. Тож за відстежуваний період незалежності кількість двокомпонентних номінацій збільшилася на 8%, а трикомпонентних – зменшилася на 1,6%. Серед однокомпонентних годонімів, що з'явилися у період незалежності, є відонімні (*Гольдбергівська, Пантелеймонівська, Тернопольський*) та відапелятивні утворення (*Дизайнерський, Театральний, Садова*). Однокомпонентні структури представлено іменниками у формі Р. в. однини і множини (*Науки, Врубеля, Алчевських*), прикметниками в Н.в. із суфіксами *-ськ-, -н-, -ов-* (*Подідьський, Літературна, Коксовий*).

Двокомпонентні структури характеризуються різноманітністю моделей, серед яких є відонімні (*Ярослава Мудрого, Юри Зойфера, Велика Жихорська, Стара Озерянка*), відапелятивні (*Дружби Народів, Героїв Праці*) та змішані утворення (*Маршала Бажанова, Академіка Волкова, Архітектора Альошина, Героїв Чорнобиля* тощо). Сюди ж відносимо назви з нумеративами для розрізнення ідентичних лексичних основ. Такі назви містять у своїй структурі порядковий числівник (зі скороченим записом), що має локативне значення (*Плідний 1-й пров., Кутаїський 2-й в-д, Георгіївський 1-й пров.* тощо). Започаткування традиції творення цих структур належить радянській добі. Двокомпонентні назви мають змішану частиномовну належність. З-поміж двокомпонентних годонімів виділяємо такі генітивні моделі: *іменник+іменник*, де перший компонент указує на професію або звання, а другий – називає прізвище особи, на честь якої названо вулицю: *Архітектора Альошина, Академіка Підгорного, Генерала Момота* (2,8%); *іменник+іменник*, де перший складник – ім'я, а другий – прізвище особи: *Володимира Сосюри, Євгена Плужника, Юрія Кондратюка, Дмитра Вишневецького, Семена Кузнеця, Людмили Гурченко* (17%); *іменник+іменник*, де відапелятивні номінації набувають символічних значень: *Героїв Праці, Дружби Народів* – 1,2% від загальної кількості; *прикметник+іменник* у Р.в. множини: *Січових Стрільців* – 0,4% від загальної кількості. Серед новостворених протягом 2015-2016 рр. номінацій модель *ім'я+прізвище* становить 17%; серед назв радянського періоду, що зазнали перейменувань у вказані роки, така модель творення годонімів складає лише 3% (*Анрі Барбюса, Карла Маркса*). Наголосимо, що в досліджувану хвилю перейменувань було дотримано європейської традиції (годоніми містять повне ім'я та прізвище).

Номінативні моделі представлено такими частинами мови: *прикметник+іменник* у Н.в.: *Старий Куток, Стара Озерянка, Поліський Яр, Полтавський Шлях*; *прикметник+прикметник*: *Велика Жихорська, Велика Панасівська* (перший прикметник указує на якісну ознаку, а другий – на локацію). Усього їх кількість складає 2,4%. Це непродуктивний у наш час тип.

Проте поширеність таких конструкцій (в однині і множині) властива урбанонімікону радянського періоду: *Червоного Жовтня, Червоного Козацтва, Жовтневої Революції*, (7%). Такі назви набували символічного значення та ідеологічної спрямованості.

Окрему групу представляє модель *числівник+іменник*: *23 Серпня, 12 Квітня, 22 Січня* (1,2%). Це невелика кількість назв, що являють собою словосполучення, уживані для позначення визначних історичних дат або державного свята. Подібні моделі годонімів були вживані в радянський період, де числівники у складі назви записували словесно: *Сімнадцятого Партз'їзду, Третього Інтернаціоналу, П'ятдесятиріччя ВЛКСМ, П'ятдесятиріччя СРСР, Другої П'ятирічки* (2%).

На сучасному етапі простежуємо двокомпонентні номінації, що являють собою тотожні назви та різні цифрові порядкові маркери – нумеративно-ад'єктивні конструкції, що складаються з порядкового числівника і прикметника в Н.в. однини: *Георгіївський 1-й, Георгіївський 2-й* і под. Тут числівники виступають диференційними маркерами однойменних годонімів, виконуючи адресну й розрізнявальну функції, що вимагає правильного запису найменувань в офіційних документах, на мапах тощо. Такі структури є результатом розбудови міста, але, вважаємо, що подібні назви є недоречними, оскільки вони дублюють основну назву. Їх кількість у списках 2015-2016 рр. складає в радянський період – 7%, у період незалежності – 2,8%.

Серед годонімів, що з'явилися в МЛ міста внаслідок останніх перейменувань, пов'язаних із законом про декомунізацію, переважають іменникові структури, де назви мають форму Р.в. однини (38,5%): *Івченка, Ерліха, Манізера, Каразіна, Семка, Багалия, Пильчикова, Борткевича*. Їх утворено від антропонімів шляхом трансонімізації. Форма цього відмінка властива номінаціям, що є меморіальними присвятами. Таку модель простежуємо в назвах, що виникли після революції 1917 р.

У перейменуваннях періоду 2015-2016 рр. незалежності переважає одноосновна структура прикметників-годонімів (51%), з-поміж яких відносні прикметники – суфіксальні деривати. Найбільш продуктивним є суфікс *-ськ-*, за

допомогою якого закономірно творяться відтопонімні деривати від змінюваних і незмінюваних лексем як назви географічної локації: *проїзд Жихорський, вул. Кутаїська, пров. Каунаський, Мереф'янське шосе, в'їзд Тернопольський* (35%) Ця твірна модель простежується як найбільш продуктивна в усі попередні періоди становлення міської урбанонімії. Широке вживання суфікса *-ськ-* в утворенні годонімів зумовлено його досить абстрактним значенням і здатністю поєднуватися з різними основами іменників. На сучасному етапі перейменувань менш продуктивною виявилася ад'єктивна модель із суфіксом відносності *-ов/-ев-* (*Букова, Маковий, Камішова, Кедровий, Грушева*) (5,3%).

Незважаючи на мінливість дериваційних моделей годонімів Харкова за його понад 365-річну історію, система назв є цілісним історико-культурним явищем, у якому кожна епоха залишила свій відбиток.

1.3. Гендерний чинник у формуванні топонімії Харкова

У річищі соціолінгвістичних досліджень гендерний підхід виявляється в описі мовних підсистем, пов'язаних із маскуліністю та фемінністю. Вивчення гендерних питань топонімії допомагає глибше зрозуміти культуру міста, відстежити процеси, що відбулися в різних сферах соціального життя через символічне їх представлення у міських назвах. І в цьому аспекті цікавим об'єктом дослідження є урбаноніми, зокрема годоніми (назви лінійних міських об'єктів). Процес найменування вулиць підсвідомо складався як андроцентричний в усіх без винятку країнах світу [43]. Андроцентризм одразу виявив себе і в міській топонімії Харкова. Перші вулиці й провулки отримували свої назви від імен, прізвищ, прізвищ, посад перших поселенців-чоловіків (*Гунченкова, Єношина, Шаповалова*); імена й заняття мешканців (*Писаря Максима, Борисенкова Пушкаря*); посади й військові звання жителів (*Пана полковника в замку, Пана судді, Сотницька*); імена й походження мешканців (*Богодучівського Семена*). Серед наведених номінацій нема жодної, яка б указувала на жіночу

стать. Це засвідчує панування патріархатних відносин у тогочасному суспільстві.

Із перетворенням Харкова на губерньське місто топонімікон поповнюють найменування, пов'язані з іменами представниць імператорської родини (*Катерининська, Єлизаветинська, Катеринославська, Мар'їнська*). Імовірно, назва *Мар'їнська* походить від розташованої поблизу Маріїнської гімназії, названої на честь імператриці Марії Олександрівни. Але кількість таких назв незначна. Поява цих номінацій зумовлена перебуванням жінок на імператорському троні впродовж кількох десятиліть.

Варто зауважити, що у ХІХ ст. годоніми як символічні знаки топонімічного простору розширюють свої функції і на мапі міста з'являються меморіальні назви. Абсолютна їх більшість – це маскулінні назви, утворені від прізвищ представників імперської культури (вулиці *Пушкінська, Лермонтівська, Гоголя, Чайковська*), видатних громадських діячів, просвітителів, науковців, лікарів, меценатів Харківщини (*Каразінська (Каразіна), Мечнікова, Максиміліанівська, Кокошкінська, Донця-Захаржевського, Кравцова, Харинський, Черноглазівська, Шванська*). Така ситуація склалася на початок ХХ ст.

На початку ХХ ст. у топонімному просторі Харкова абсолютно переважали однокомпонентні ад'єктивні годоніми із суфіксом *-ськ-(-цьк-)*, які витіснили з ужитку двокомпонентні генітивні й описові найменування раннього періоду існування міста. Зафіксовано поокремі випадки, коли назва вказувала на особу жіночої статі (*Горяїнівська вулиця* – від імені купчихи Агрипини Василівни Горяїнової; *Харинський пров.* – від імені купчихи-благодійниці Олександри Гаврилівни Харіної).

За часів УРСР представленість жінок у міському ландшафті міста дещо збільшилася. Спочатку на вулицях Харкова з'явилися імена учасниць міжнародного та російського революційного руху – Клари Цеткін (нині вул. Римарська), Рози Люксембург (площа Павлівська), Пассіонарії (узв. Клочковський), Коллонтай (пров. Сливовий), Стасової Олени (вул. Раєвської), Ванди Василевської (вул. Гетьманська, пров. Січковий), Крупської (вул.

Самсонівська), Лізи Чайкіної, Софії Перовської. У 60-80-ті рр. ХХ ст. увічнено імена героїнь Другої світової війни: Галини Нікітіної, Марії Кисляк, Лялі Убийвовк, Уляни Громової; українських і російських письменниць – Лесі Українки, Марка Вовчка, Анни Ахматової; актриси Лідії Криницької, перекладачки й мовознавиці Марії Пилинської, видатної української акторки театру та кіно Наталії Ужвій. Ці меморіальні назви й нині репрезентують урбанонімний простір Харкова і дають можливість констатувати, що соціальний статус жінки виріс порівняно з попередніми періодами, з'явилися нові сфери суспільної діяльності представниць жіночої статі. Однак ми не побачили в міському пантеоні жіночих імен представниць органів державного управління, видатних науковиць, медиків, педагогів тощо.

У період незалежної України на мапу Харкова повертаються історичні назви із фемінним компонентом: *Дівоча* (найменування ймовірно походить від гуртожитку єпархіального жіночого училища, що первісно був розташований на згаданій вулиці); Лаврентіївський (провулок виник у 70-х рр, ХІХ ст., назва його походить від прізвища однієї з перших поселенок – Прасков'ї Лаврентьєвої). Топонімікон міста поповнили імена видатних харків'янок: Любові Малої – терапевта, доктора медичних наук, Героя України; Мотрони Нечепорчукової (Мотронінська/-ий) – військового медика Другої світової війни, повного кавалера ордена Слави; Наталії Дудинської – видатної балерини, педагога; Ірини Бугримової – артистки цирку, дресирувальниці; Раєвської-Іванової Марії Дмитрівни – живописця і педагога, першої жінки в Російській імперії, якій Петербурзька Академія мистецтв присвоїла звання художниці; Людмили Гурченко – акторки та співачки; Зінаїди Серебрякової – художниці, членкині товариства «Світ мистецтва»; Марії Гороховської – дворазової олімпійської чемпіонки зі спортивної гімнастики; Варвари Каринської – дизайнерки одягу, авторки сценічних костюмів для кіно і балету; Тетяни Устинової – відомої геологині, географіні, випускниці Харківського університету; Ванди Биневської – чеської снайперки Другої світової війни.

Визнання й ушанування жіноцтва Харкова відповідатиме демократичним принципам гендерної рівності і сприятиме відновленню історичної справедливості. Подальше формування топонімікону міста повинно репрезентувати внесок жінок в регіональну, всеукраїнську і європейську духовну спадщину.

Висновки до розділу 1

Оновлення топонімічного простору України відбувається в річищі європейських традицій (збереження історичної пам'яті, ушанування визначних діячів культури і науки регіонального та державного рівнів) і на засадах творення української ідентичності. Повномасштабна агресія росії проти України відчутно вплинула на ідеологічні орієнтири: стався різкий перелом у політичних поглядах українського суспільства щодо маркерів, пов'язаних із рф. Зазначимо, що реалізація державної політики декомунізації, спрямованої на очищення історичного минулого від тоталітарної спадщини, також є важливим етапом подолання кризових явищ у національній ідентичності.

Аналіз словотвірних моделей годонімів показує різний ступінь їх використання: одні з них були продуктивними в попередні історичні періоди, а інші досить поширені сьогодні. Установлено, що впродовж усього часу існування міста однокомпонентні назви переважають над дво- та багатокомпонентними. Систему сучасних однослівних годонімів утворюють іменники Р.в. однини та множини й субстантивовані прикметники із суфіксами -*ськ-*, -*н-*, -*ов-*, утворені від простих і складених основ. З'ясовано, що серед одиниць двокомпонентного типу найбільш продуктивною є модель *ім'я+прізвище*. Багатокомпонентні назви виявилися непродуктивними. Поширеним у годоніміконі Харкова є явище функціонування тієї самої основної назви, де модифікацію оформлено шляхом залучення номенклатурних слів. У добу незалежності меморіальні назви набувають нового змісту. Продуктивними для їх втілення залишаються генітивні іменникові конструкції. Причому все більшого поширення набувають двокомпонентні утворення, де першим

компонентом є ім'я, а другим – прізвище особи, чия пам'ять увічнеє назва. Така модель відповідає європейському принципу творення годонімів.

У результаті аналізу годонімів Харкова з урахуванням гендерного компонента виявлено кількісну перевагу маскулінних назв в усі періоди існування міста: від повної відсутності фемінних номінацій у міському символічному просторі на початку існування міста до значного переважання назв-присвят на честь чоловіків до сьогодні. Гендерно упереджені передумови називання об'єктів вуличної мережі пояснюємо нерівним розподілом соціальних ролей чоловіка та жінки протягом століть. Меморіальний ландшафт незалежної України зберігає риси дисбалансу, що зумовлено недоліками містобудівного законодавства, а також гендерними стереотипами традиційної (патріархатної) культури, які спричинюють недостатнє визнання ролі жінок у суспільно-політичному і культурному житті.

РОЗДІЛ 2

Комерційні ергоніми м. Харкова: синхронічний та діахронічний аспекти аналізу

2.1. Визначення, функції та структура комерційного ергоніма

Лексика міста в аспекті теорії номінації кваліфікується як ергонімія. Певною проблемою сьогодні є пошук терміна для називання комерційних підприємств: магазинів, кафе, ресторанів, салонів краси, банків, аптек, турагентств, культурно-розважальних центрів тощо. Залежно від позиції автора та аспекту вивчення, використовують різні терміни: *ергоніми*, *ойкодомоніми*, *емпороніми*, *слова на вивісках*, *рекламні урбаноніми* тощо. Менш поширені терміни *ктематонім* (В. Бондалетов), *коопонім* (Т. Хейлик), *парагогонім* (В. Лобода), *мікротопонім* (С. Копорський, Л. Щетинін), *фірмонім* (О. Белей), *ергоурбонім* (Р. Козлов), *ойкодомонім* (А. Мезенко), *урбонім* (Н. Морозова) тощо, звужуючи сферу ергонімії.

Традиційно назви міських об'єктів лінгвісти розглядають як номінативну одиницю, використовуючи термін *ергонім* (О. Белей, Ю. Горожанов, І. Ільченко, Л. Капанадзе, О. Карпенко, І. Крюкова, Н. Кутуза, Л. Подберезкіна, Н. Подольська, Н. Прокуровська, М. Цілина, Т. Шмельова та ін.). Згідно з іншою теорією, назви на вивісках є комунікативною одиницею, специфічним типом тексту (Л. Сахарний, О. Кубрякова), який можна розглядати у контексті жанрознавства (М. Китайгородська, Н. Михайлюкова, Н. Розанова, Б. Шарифуллін та ін.).

Зважаючи на розбудову когнітивної лінгвістики, вважаємо можливим одночасний розгляд ергоніма (> др.-грецьк. ἔργον – робота + ὄνομα – ім'я, назва) 1) як розряду оніма, власного імені ділового об'єднання людей, у тому числі союзу, організації, установи, корпорації, підприємства, суспільства, закладу, гуртка та 2) як комунікативної одиниці, оскільки він має всі ознаки тексту-примітива рекламного спрямування: інформативність (повідомлення про

призначення, профіль і назву підприємства), довершеність (створюється вербальними та іконічними засобами), прагматичність (залучення потенційних клієнтів). Одним із його класифікаційних розрядів є *комерційний ергонім*, що номінує юридичну особу, яка в процесі своєї діяльності, що полягає в торгівлі товарами, виконанні певних робіт, наданні послуг, отримує систематичний прибуток. Це обов'язковий складник будь-якого бренду, оскільки не існує жодного продукту або закладу, які б функціонували безіменними. Ергонім в умовах конкуренції виконує роль не лише назви фірми, а й складника іміджу підприємства, елемента діалогу власника (номінатора) та клієнта (адресата). Як один із елементів повсякденного мовлення міста, він репрезентує зміни в його соціальному, економічному й політичному житті та відбиває національно-культурну специфіку.

На теренах України вітчизняні ономасти досліджували ергонімію Черкас [18], Закарпатської області [2], Луцька [4], Луганська [11], Києва [19], Харкова [12-17], розглядали ергоніми в системі ономастичного простору [10], досліджували актуальні параметри ергонімічного декодування [9], розглядали антропоніми як твірну основу словесних товарних знаків та ергонімів у сучасній українській мові [8], аналізували проблему конгруентності бренд-ергоніма та рекламного слогана [7],

Як зазначає О. Селіванова, «ергоніми реалізують такі функції:

атракативну (привертання уваги споживачів);

інформативну (передавання інформації про тип установи, фірми тощо);

сугестивну (вплив на підсвідомість); емотивна (вплив на емоційну сферу споживачів у рекламних цілях);

оцінну (встановлення позитивного ставлення до об'єкта найменування);

естетична (виховання розуміння і сприйняття прекрасного, корисного, престижного);

ідентифікаційну (ототожнення установи з ім'ям чи прізвищем власників або з іншими установами власника);

криптофорну (шифрування для створення загадковості, викликання цікавості – Т. П. Романова називає такі ергоніми шифровками або ребусами, а Н. Д. Голев – індексами)» [18, с.172].

Далі подаємо порівняльний лінгвостатистичний аналіз ергонімного наповнення мегатексту міста Харкова (визначення відсутності/наявності в складі комерційних ергонімів елементів однієї або кількох мов та їхніх кількісних показників) у діахронії, а також синхронічний аналіз семантико-семіотичної своєрідності деяких досліджуваних одиниць.

Матеріалом дослідження стали картотеки, створені в результаті польових досліджень 2000 р. та 2019 р. В обох часових вибірках локус досліджень обмежувався вулицями Сумською та Пушкінською, майданом Конституції та проспектом Науки, оскільки саме на цій території, на наш погляд, концентрація ергонімів найбільша. При цьому зауважуємо, що в процесі аналізу некомерційні ергоніми, що номінують університети, науково-дослідні установи, поліклініки, лікарні тощо, нами до уваги не бралися. Синтаксис, орфографія та графіка комерційних ергонімів збережена в оригіналі.

Наші спостереження показали, що в цілому структура «старих» і «нових» вивісок однакова, хоча їхня питома вага дещо відрізняється.

Ергонім як особливий текст-примітив в ідеальному вигляді складається з трьох компонентів: 1) ідентифікатора (І) – загальної назви міського об'єкта, що визначає тип закладу; 2) кваліфікатора (К), що уточнює профіль комерційного закладу та асортимент пропонованих товарів і послуг; 3) диференціатора (Д) – індивідуальної назви об'єкта.

2.2. Діахронічний аспект дослідження комерційних ергонімів м. Харкова

Ідентифікатор і кваліфікатор співвідносяться між собою як родова та видова назви. Основні функції тексту ергоніма (презентація міського об'єкта й атракція споживачів) реалізуються в диференціаторі. Слід зауважити, що не

кожен ергонім має повну структуру. Якись одиниці складаються лише з ідентифікатора (І = АПТЕКА), якись – з диференціатора (Д = ПИВОБАНК). Можливі варіанти за формулами: І + К = *Ресторан сучасної української кухні*; І + Д = *кафе КАША МАСЛОМ*, І + К + Д = *FAZAN gastro bar*. Як бачимо з таблиці, відсоткове співвідношення компонентів ергонімів за останні 20 років практично не змінилися (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика компонентного складу ергонімів

Компонентність	Кількість зафіксованих одиниць				Приклади
	2019		2000		
Однокомпонентні (І або Д)	223	40%	160	34%	<i>Взуття, Оптика, АНТОШКА, КОКОС</i>
Двокомпонентні (І+Д або І+К)	194	34%	172	37%	<i>Кафе БАРХАН, Їдальня по-домашньому</i>
Багатокомпонентні (І+К+Д)	144	26%	137	29%	<i>FaSol ресторан караоке</i>

Не менш важливим є питання вибору мови, якою створюються ергоніми. У 2000 р., коли було проведене перше із зазначених досліджень, державне регулювання стосовно мови вивісок не здійснювалося, навіть у Законі України «Про рекламу» містилася пряма норма про те, що інформація (вивіска) **не потребує** отримання дозволу місцевого органу влади, тобто зміст, мова і форма вивіски на свій розсуд обирає власник закладу. Однак 2003 р. до процесу її реєстрації було залучено органи самоврядування.

Нині в статті 6 «Мова реклами» Закону України «Про рекламу» у редакції від 26.07.2018 зазначено: «Мова реклами визначається статтею 26 Закону України «Про засади державної мовної політики» [6]. Відносно реклами й маркування товарів у ній сказано: «1. Рекламні оголошення, повідомлення та інші форми аудіо- і візуальної рекламної продукції виконуються державною мовою або іншою мовою на вибір рекламодавця. 2. Знаки для товарів і послуг наводяться в рекламі в тому вигляді, у якому їм надана правова охорона в Україні відповідно до закону. 3. Маркування товарів, інструкції про їхнє застосування тощо виконуються державною мовою й регіональною мовою або мовою

меншини. За рішенням виробників товарів поруч із текстом, викладеним державною мовою, може розміщуватися його переклад іншими мовами. Маркування товарів для експорту виконується будь-якими мовами» [5]. Таким чином, вибір мови комерційного ергоніма ініціюється власником закладу та відповідає його концептуальній картині світу, вихованню, установкам, креативності та уподобанням, але має бути зареєстрований місцевими органами влади на основі законодавства. Цим і зумовлена динаміка досліджуваного корпусу (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка змін у виборі мови ергонімів

Мова вивіски	К-сть зафіксованих одиниць				Приклади
	2019		2000		
українська	57	10 %	12 1	26 %	<i>КУЛИНИЧІ</i>
російська	90	16 %	19 2	42 %	<i>ПОЛЫ И ДВЕРИ</i>
українська=російська	93	17 %	40	9 %	<i>КОКОС</i>
українська+іноземні	12	2 %	23	5 %	<i>RODA сучасні кухні</i>
російська+іноземні	28	5 %	15	3 %	<i>Обувь KOALABI</i>
українська+іноземні=російська+іноземні	16	3 %	13	3 %	<i>LENS оптика</i>
іноземні	258	46 %	50	11 %	<i>VINTAGE</i>
українська+російська	7	1 %	6	1 %	<i>кафе быстрого питания КУЛЕМЕТ</i>
Разом	561		469		

Оскільки основна функція ергонімів – рекламна, їх можна віднести до рекламного стилю української мови. Основна особливість мови реклами – наявний у ній конфлікт норм: з одного боку, будь-який рекламний текст повинні відрізняти простота мови, відсутність офіціозу й вульгарності, довірча інтонація, інформативність; з іншого – вимога оригінальності, неповторності, експресії, гумору, формування позитивного ставлення до рекламованого продукту. Із цих позицій очевидна подібність рекламного стилю до публіцистичного: метою обох є вплив, але в рекламному він має утилітарний характер. Основна відмінність лексики рекламного стилю полягає в її нетермінологічності, максимальній

наближеності до усного мовлення. Відхилення в орфографії й свідомо стилізація почасти використовуються в ньому як засіб привернення уваги споживачів (табл. 3–10).

Таблиця 3

Ергоніми, створені українською мовою
(2000 рік – 121 одиниця, 26% відносно загальної кількості,
2019 рік – 57 одиниць, 10% відносно загальної кількості)

Компонент-ність	Кількість		Приклади
	2019	2000	
Одно-компонентні	15	40	<i>ЦУКЕРНЯ, КУЛИНИЧІ, ВЗУТТЯ, МІКАЕЛЬ, ТЕХНОСКАРБ, ПІКА, ГЛОРІЯ, ДЕЛІКАТ, ТУРАГЕНЦІЯ, ЄВРООПТИКА, ОЩАДБАНК</i>
Дво-компонентні	22	50	<i>ФРАНЦУЗЬКА БУЛОЧНА, ЧАРІВНА МИТЬ, ЗОЛОТИЙ ВІК, ГРАФІКА ХАРКІВ, Банк ПІВДЕННИЙ, СІРНЕ КОРОЛІВСТВО</i>
Багато-компонентні	20	31	<i>Ресторан НЕ ТУДИ ХАТА, КВАРТАЛ агентство нерухомості, ДРУЖБА ювелірні вироби, Ресторан сучасної української кухні</i>

Таблиця 4

Ергоніми, створені українською та іноземними мовами
(українська + іноземні)
(2000 рік – 23 одиниці, 5% відносно загальної кількості,
2019 рік – 12 одиниць, 2% відносно загальної кількості)

Компонентність	Кількість		Приклади
	2019	2000	
Дво-компонентні	3	6	<i>Страховання INSURANCE, UNIQA страховання</i>
Багато-компонентні	9	17	<i>BILIX салон краси, RODA сучасні кухні, LVIV HANDMADE CHOCOLATE Львівська майстерня шоколаду, Торговий центр AVE PLAZA, FreshLine сендвіч бар</i>

Таблиця 5

Ергоніми, створені російською мовою
(2000 рік – 192 одиниці, 42% відносно загальної кількості,
2019 рік – 90 одиниць, 16% відносно загальної кількості)

Компонентність	Кількість		Приклади
	2019	2000	
Однокомпонентні	38	56	<i>КОФФИШКА, СУШИЯ, КАЛОРИЯ, ТОПОЛЁК, ПРОДУКТЫ, АВЛАБАР, МЕХА, МЯСО, КАБЛУЧОК, ПАПИРУС</i>
Двокомпонентні	39	82	<i>Итальянская обувь, Ресторан ВДВОЁМ, бар-кальянная ДУНЬКА, Меха ЕЛЕНА, СЛАДКАЯ ЖИЗНЬ, Дом света, Ресторан ГОСТИНАЯ</i>
Багато-компонентні	13	54	<i>Барная ресторація БИБЛИОТЕКА, Белье мужское женское, ЗАВИСАТЬ СО ВКУСОМ, стейк-бар МНЕ БЫ МЯСА, БЛЮЗ ресторан отель</i>

Таблиця 6

Ергоніми, графічне оформлення яких збігається українською
та російською мовами (українська = російській)
(2000 рік – 40 одиниць, 9% відносно загальної кількості,
2019 рік – 93 одиниці, 17% відносно загальної кількості)

Компонент-ність	Кількість		Приклади
	2019	2000	
Одно-компонентні	51	27	<i>БУФЕТ, АНТОШКА, КОКОС, ДЖИНДЖЕР, ПАРИЖАНКА, ОРАНТА, АПТЕКА, ОПТИКА, ХАНТЕР, ТАНДЕМ, ПИВОБАНК, КРЕНДЕЛЬ</i>
Двокомпонентні	39	12	<i>ДЖИНС клуб, Л КЛУБ, Кафе ЦУКАТ, Кафе БАРХАН, КРЕДИТ кафе, ПИВО КВАС, Аптека ШАР@</i>
Багато-компонентні	3	1	<i>Кафе КАША МАСЛОМ, ФАВОРИТ спорт ставки на спорт, БарМалевиц арт-клуб, СТИЛЬ & КОМФОРТ</i>

Таблиця 7

Ергоніми, створені російською та іноземними мовами

(російська + іноземні)

(2000 рік – 15 одиниць, 3% відносно загальної кількості,

2019 рік – 28 одиниць, 5% відносно загальної кількості)

Компонентність	Кількість		Приклади
	2019	2000	
Однокомпонентні	1	0	<i>Карандаш.art</i>
Двокомпонентні	10	1	<i>Кондитерская SANTE, FACTOR канцтовари, Обувь KOALABI, Пиццерия TRATTORIA, Hotel КИЖИ, Ресторан ЧЕСНОК</i>
Багато-компонентні	17	14	<i>DON OMAR океанический ресторан, Lounge ДЫМ bar, ХАРИТОНОВЪ Grill-Beer-Show, Секонд хенд STOP SHOP, Салон вечерних платьев ZLATOVLOSSKA, Салон красоты FIFA</i>

Таблиця 8

Ергоніми з елементами іноземних мов, що однаково сприймаються як

українською, так і російською мовами

(українська + іноземні = російська + іноземні)

(2000 рік – 13 одиниць, 3% відносно загальної кількості,

2019 рік – 16 одиниць, 3% відносно загальної кількості)

Компонентність	Кількість		Приклади
	2019	2000	
Двокомпонентні	7	7	<i>Кофейня SWEETER, Кафе Golod, LENS оптика, ZERNO кафе, Ресторан FARSCH, Караоке-ресторан 'ИНЖИП', кофейня E-COFFEE, РУЖАМА ресторан</i>
Багато-компонентні	9	6	<i>Кафе BIG SUB, SECRET PLACE кальян клуб, гриль-бар TABACCO BAR, FaSol ресторан караоке, Ресторан&бар BEEF CLUB, Кафе COFFEE & WAFFLES</i>

Таблиця 9

Ергоніми, створені іноземними мовами
(2000 рік – 50 одиниць, 11% відносно загальної кількості,
2019 рік – 258 одиниць, 47% відносно загальної кількості)

Компонентність	Кількість		Приклади
	2019	2000	
Однокомпонентні	118	27	<i>PROSTOR, DANIEL, MODA, BOSCH, ADAM, MANHATTAN, MONTANA, FAHRENHEIT, ZANZIBAR, SHIFONIER, EVA, SAKSOFON, VINTAGE, ULTRA, CALIBRI</i>
Двокомпонентні	113	12	<i>THE VARENIK, BRACONNIER bar, MEGA STOK, FASHION COFFEE, AROMA KAVA, MARINA RINALDI, PRIMA DONNA</i>
Багато-компонентні	27	11	<i>HOK@GRILL artclub & restaurant, YANKEE american bar, HANSEN-BEER market, FAZAN gastro bar, Bro bar buterBROdina, SOVA jewelry house, LOM. LIKVIDATOR Outlet Multibrand, caffè-ristorante PAPA ROMA</i>

Таблиця 10

Ергоніми, створені з українських та російських слів
(українська + російська)
(2000 рік – 7 одиниць, 1% відносно загальної кількості,
2019 рік – 5 одиниць, 0,04% відносно загальної кількості)

Компонентність	Кількість		Приклади
	2019	2000	
Двокомпонентні	0	1	<i>ТЮТЮН ТАБАК</i>
Багато-компонентні	5	6	<i>Ремонтное ателье ПАРАСОЛЬКА, кафе быстрого питания КУЛЕМЕТ, МАМИН ДОМ магазин для вагітних, ЮВЕЛИРЭЛИТ Краматорський ювелірний завод, ТОПОЛЁК канцтовари</i>

2.3. Компонентний аналіз комерційних ергонімів м. Харкова у синхронії

За будовою в комерційних ергонімах м. Харкова переважають двокомпонентні структури. Як переконує досліджуваний матеріал, творення три-, чотири-, п'ятикомпонентних конструкцій відбулося з метою конкретизації найменувань і, можливо, зі стилістичною метою.

Компонентний аналіз показав, що із загальної кількості назв (469), зафіксованих у процесі дослідження, назви-однослови складають 160 одиниць (34%), словосполучення із двох слів відповідно 172 (37%), а багатоконпонентні – 137 (29%).

Таблиця 11

Співвідношення між власними і загальними назвами-однословами (67 одиниць)

Тип назв	Кількість	Приклади
Загальні	26	<i>ТКАНИНИ, ШИНОК, МЕБЛІ, ПРОДУКТИ, ГОРІЛКА, БУЛОЧНА, САУНА, АВІАКАСИ, ЛОМБАРД</i>
Власні	41	<i>НАДІЯ, МАРІЯ, ТАЙФУН, МОНАРХ, КАРМЕН, ШАРМ, ГРИМ, ШАНС</i>

Наведені приклади (табл. 11) частково демонструють, що у співвідношенні між власними і загальними назвами-однословами надається перевага власним, хоча для пересічного громадянина не завжди буде зрозумілим, що означає вивіска “Надія”, “Мрія” тощо.

Таблиця 12

Співвідношення між двокомпонентними структурами, які містять загальні і власні назви (62 одиниці)

Типи назв	Кількість	Приклади
Загальні	25	<i>ПРИВАТНИЙ НОТАРІУС, АПТЕЧНИЙ КІОСК, ЇДАЛЬНЯ КАФЕ, КНИЖКОВИЙ МАГАЗИН, ШВИДКА ХІМЧИСТКА</i>
Загальні з власними	36	<i>БАР ХАНТЕР, КАФЕ ОАЗИС, ПРОДУКТИ МАКС, ПЕРУКАРНЯ ТЕТЯНА, КАФЕ ЛІНО, КОЛОБОК БАР</i>
Власні	1	<i>ТРИ КИТИ</i>

Таблиця 13

**Співвідношення між багатоконпонентними структурами,
що містять загальні і власні назви (32 одиниці)**

Тип назв	Кількість	Приклади
Загальні	5	<i>ГАЛУЗЕВА АПТЕКА ДЕРЖКОММЕДБІОПРОМА, КАФЕ БІСТРО РЮМОЧНА, АПТЕКА СТОМАТОЛОГІЯ МАСАЖ</i>
Загальні з власними	27	<i>СТАРИЙ АРБАТ КАФЕ БАР, ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ КОЗАЧОК, МОБІЛЬНІ ТЕЛЕФОНИ СОТЕЛ, САЛОН ОЛЕНА ПЕРУКАРНЯ, ПРОДУКТИ ДЕНЬ І НІЧ</i>

У співвідношенні між двокомпонентними та багатоконпонентними структурами (табл. 12, 13), що містять загальні і власні назви, переважають сполучення загальних із власними. Очевидно, що такий вибір зумовлений саме конкретизацією найменувань, що ми вважаємо більш доречними.

Беручи до уваги частиномовну репрезентацію вивісок, створених українською мовою, та вивісок, які однаково пишуться та звучать і російською, і українською мовами, можна зробити такі лінгвостатистичні висновки.

Частинимовний аналіз (табл. 14) переконує в тому, що в назвах-однословах домінують іменники, а в багатоконпонентних утвореннях – іменники з прикметниками.

Таблиця 14

**Частинимовне співвідношення назв-однословів
(загальна кількість - 67 одиниць)**

Частина мови	Кількість	Приклади
Іменник	65	<i>МІРАЖ, ШИНОК, МЕБЛІ, НАДІЯ, РУСЛАНА, ХЛІБ, КАРТРИДЖІ, ІНТЕРМОДА, МІКАЕЛЬ</i>
Прикметник	1	<i>ПОКРОВСЬКИЙ</i>
Вигук	1	<i>БРАВО</i>

Головне слово – переважно іменник, частиномовна приналежність залежних слів – різна (найчастіше – прикметник, рідше – іменник, числівник тощо).

Таблиця 15

**Частиномовне співвідношення двокomпонентних назв
(загальна кількість - 62 одиниці)**

Частина мови	Кількість	Приклади
Іменник + іменник	65	<i>КАФЕ ЛІНО, КАФЕ ТРОЯНДА, ВІКНА ДВЕРІ, СВІТ РОСЛИН, ЇДАЛЬНЯ КАФЕ, АПТЕКА ПРИРОДИ</i>
Іменник + прикметник	1	<i>ДИТЯЧИЙ СВІТ, АПТЕЧНИЙ КІОСК, СОЛОДКА КРАМНИЦЯ, ЧОЛОВІЧИЙ ОДЯГ, ДОМАШНІЙ ТЕКСТИЛЬ, КАФЕ ПУШКІНСЬКЕ</i>
Іменник + прислівник	1	<i>АПТЕКА ЦІЛОДОБОВО</i>
Іменник + числівник /цифра		<i>ТРИ КИТИ, УКРАЇНА'95</i>

Таблиця 16

**Частиномовне співвідношення багатокomпонентних назв
(загальна кількість - 28 одиниць)**

Частина мови	Кількість	Приклади
Іменники	8	<i>ЮНОНА КАФЕ БАР, КАФЕ КОСМОС БАР, ОРФЕЙ САЛОН ЗАЧІСОК, КАФЕ БІСТРО РЮМОЧНА, ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ КОЗАЧОК, САЛОН КРАСИ КЛЕОПАТРА</i>
Іменники + прикметник	12	<i>БУТІК ЖІНОЧОЇ БЛИЗНИ ІНЖЕНЮ, АРАБІКА КОНДИТЕРСЬКИЙ МАГАЗИН, МОБІЛЬНІ ТЕЛЕФОНИ СОТЕЛ</i>
Іменник + прикметник + прислівник	1	<i>АПТЕЧНИЙ КІОСК ЦІЛОДОБОВО</i>
Іменники + сполучник	2	<i>ПРОДУКТИ ДЕНЬ І НІЧ, ПРОДУКТИ ТА ГОРІЛКА МОЛОКО ТА ХЛІБ</i>
Іменник + прикметник + сполучник	1	<i>ДИТЯЧА ТА ЮНАЦЬКА КНИГА</i>
Іменники + прийменник	2	<i>ЧИСТЮЛЯ ТОВАРИ ДЛЯ ДОМУ, АРБЕР ОДЯГ ДЛЯ ЧОЛОВІКІВ</i>
Іменник + прикметник + прийменник	1	<i>ПРИРОДНІ ЛІКИ РЕЧІ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ХВОРИМИ</i>
Іменник + займенник + прийменник	1	<i>ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ УСЕ ДО СТОЛУ</i>

Найпродуктивнішим типом синтаксичного зв'язку є підрядний, зокрема – узгодження, менш продуктивним – прилягання, що унаочнює таблиця 17:

Таблиця 17

Типи синтаксичного зв'язку в словосполученнях, які є назвами підприємств торгівлі (загальна кількість – 90 одиниць)

Тип зв'язку		Приклади
Сурядний (9 одиниць)		<i>ІДАЛЬНЯ КАФЕ, ВІКНА ДВЕРІ, ГОРІЛКА ПРОДУКТИ, ВИНО КОНЬЯКИ</i>
Підрядний (81 одиниця)	Узгодження	<i>АПТЕЧНИЙ КІОСК, ТОРГОВЕЛЬНИЙ ЦЕНТР, ЮНАЦЬКА КНИГА</i>
	Керування	<i>АПТЕКА ПРИРОДИ, СВІТ РОСЛИН, САЛОН КЕРАМІЧНОЇ ПЛИТКИ, ТОВАРИ ДЛЯ ДОМУ, РЕЧІ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ХВОРИМИ</i>
	Прилягання	<i>ПРОДУКТИ МАКС, ЛЮКС ОПТИКА, СОЛО МОДА</i>

Лінгвостатистична динаміка свідчить про втрату останнім часом популярності української мови для створення вивісок на центральних вулицях Харкова. 2000 р., коли проводилося перше дослідження, нами було зроблено оптимістичний прогноз відносно долі українських вивісок [16], оскільки за інформацією, наданою нам муніципальною владою, на той момент їхня питома вага за 3 роки збільшилася на 16%: 1997 р. – 10%, 2000 р. – 26%. За останні майже 20 років вона повернулася до показників 1997 р. і знову складає 10%. Позитивна динаміка спостерігається у використанні англійської мови: 46% проти 11% у 2000 р. Російська ж мова помітно втратила свої позиції: 16% у 2019 р. проти колишніх 42%.

2.4. Семантико-семіотичний аналіз комерційних ергонімів

м. Харкова у синхронії

Семантико-семіотичний аналіз комерційних ергонімів у синхронії дає підстави говорити про те, що, інформуючи про назву та профіль підприємства, вони одразу здійснюють вплив на потенційного споживача. Під час створення

вивіски підприємства використовуються різні прийоми мовної гри: лексичні (слова з яскраво вираженою позитивною семантикою, іншомовна лексика); морфологічні (форма імперативу); синтаксичні (окличні й питальні конструкції).

До лексичних засобів впливу належить, наприклад, використання прецедентних прізвищ, фольклорних, літературних та кіногероїв, художніх творів та кінострічок (*ресторани: ЗОЛОТОЙ ТЕЛЕЦ, ШИШКИН, ЧИЧИКОВ, ЧЕХОВ, БАТОНО БУБА, ЧИТО-ГВРИТО, НЕ ГОРЮЙ, МИМИНО, СУЛИКО, ЕМЕЛЯ, НОЙ, наб ШЕРЛОК ХОЛМС, ночной брутал караоке бар ОТ ЗАКАТА ДО РАССВЕТА*). Сюди ж належить, наприклад, і маніпулятивна гра з назвою гумористичної повісті Джерома К. Джерома «Троє в човні, не рахуючи собаки», що сприяла утворенню тексту-примітива, який номінує *ресторан закавказької кухні ТРИ ТАНДЫРА НЕ СЧИТАЯ МАНГАЛА*.

Семантика популярних географічних назв викликає в адресата відчуття долучення до європейської та світової культур (*ресторани: ПАРИЖ, ARGENTINA GRILL, БАДЕН-БАДЕН, РИО, GEORGIA, BAKU palace, УРАПУ, ИМЕРЕТИ, КАЗБЕК, CAPRI; ресторан-мікс МОНТАНА, кафе ПАРМА, MEXICO House, restopub BARCELONA, trattoria SICILIA*). Викликаючи позитивні емоції, вони виконують одночасно й прагматичну функцію – спонукати адресата відвідати заклад.

Через незвичайність мовного оформлення запам'ятовується ергонім АПТЕКА НИЗЬКИХ Ц, де слово Ц(ІН) або не закінчено, або взагалі відсутнє. Таке скорочення виникло у відповідь на соціальну рефлексію відносно маніпулятивного складника вивіски: «Не так давно споживачі звернули увагу на незвичайний ребрендинг популярної мережі «Аптека низьких цін». На вивісках багатьох торгових точок компанії зникло останнє слово. Частина об'єктів тепер просто називалася «Аптека низьких :-) :-) :-) », частина – «Аптека низьких ц». Зазвичай будь-який ребрендинг або редизайн компанії використовують для додаткового піару, але в цьому випадку ніяких офіційних заяв фармацевти не робили. Утім, про причини здогадатися не важко: користувачі Всесвітньої павутини неодноразово скаржилися, що, незважаючи на захоплюючу назву, ціни

в аптечній мережі далеко не найнижчі» [1]. Розглядалася ця інформація й у правовому полі. У статті «В Україні заборонили «Аптеки низьких цін» зазначено: «Тепер у Ліцензійних умовах прописано, що «на фасаді будівлі, де розміщується аптечний заклад, згідно з його призначенням повинна бути вивіска із зазначенням тільки виду закладу, а саме: «Аптечний склад (база)», «Аптека», «Аптечний пункт», «Аптечний кіоск» [3]. Щоб уникнути штрафу, по можливості, не варто використовувати в рекламі, у тому числі зовнішній, інформацію з розряду «найнижчі ціни» або «дешевше немає» [1].

До синтаксичних засобів реалізації рекламної функції належать окличні й питальні конструкції. Наприклад: *ресторан НЕ ГОРЮЙ!*, *ресторанний комплекс НЕ ГОНИ!*

Для створення тексту вивіски використовуються також паралінгвістичні ресурси (ілюстрації, шрифт, колір тощо). Унаслідок ергонім набуває рис одиниці рекламного дискурсу, серед яких превалюють структурна стислість, імпліцитність, висока експресивна та прагматична насиченість, полікодовість, або креолізованість (об'єднання двох різнорідних частин: вербальної та невербальної, що належить до інших знакових систем порівняно з природною мовою).

Семіотично креолізованість тексту вивіски може реалізуватися через параграфеміку. Наприклад, широковідомий амперсанд & – логограма, що виникла ще в часи Цицерона, на вивісці відіграє роль не лише сполучника сурядності, а й, семіотично ускладнюючи та збагачуючи текст, сигналізує, приміром, про креативність номінатора: *СТИЛЬ & КОМФОРТ*, *PAUL & SHARK*, *магазин детских товаров МА & ПА*, *кафе COFFEE & WAFFLES*; *HOROSHEE MESTO. Kitchen & Bar*; *ресторан & бар BEEF CLUB*, *гастрономический бар Le KOMORA сыр & вино*, *Artclub & restaurant*

Асоціації з інтернет-простором викликають ергоніми, що містять лігатуру @ (комерційний знак англійської лексеми et, що застосовувався у сфері бухгалтерії ще з часів Середньовіччя і згодом разом з друкарською клавіатурою

перекочував до знакової системи користувачів ПК): *Аптека ШАР@, НОК@GRILL.* .

Наявність у вивісці літери **E-** з дефісом (за аналогією зі скороченою назвою електронної пошти – *e-mail – electronic mail*) сигналізує про можливість у закладі віртуального листування через Wi-Fi (мережа кав'ярень **E-COFFEE**).

Символ **.ua** (домен, призначений для реєстрації імен, що мають відношення до України) у складі вивісок (*KF.UA швидкі гроші, магазину взуття SHOP-SHOES.IN.UA, магазин сучасної техніки 4APPLE.UA, магазину одягу TAKEIT.UA+*) часто приваблює можливістю здійснити замовлення не лише фізично, а й на українському інтернет-сайті.

Привертає увагу графодеривація міні-тексту **bro bar buterBROdina**, у якому двічі фігурує англійське запозичення *bro*, що прийшло в мовлення з інтернет-мережевого жаргону для пришвидшення листування. Ця лексема є спрощеною формою від *brother* (брат), створюючи подвійну мотивацію тексту вивіски: можливість втамувати голод (зокрема й завдяки бутербродам) та фізично зустрітися «своїм» – друзям, які часто спілкуються у віртуальному просторі.

Нестандартне графічне оформлення ергонімів, утворених шляхом об'єднання в одне слово самостійних за значенням слів або знаків (ресторани: *ВиноГрад, FaSol, ПанАзия, СвойБар, Франс.Уа; гастрономический зал кофейни K°KAWA, Fish.Ка клуб спортивного покеру*), доводить, що за допомогою шрифту можна виразити безліч відтінків емоцій, зробити текст таким, що відповідає авторським інтенціям, замінити жести, інтонацію, зосередити увагу на різних значеннях багатозначного слова. Наприклад, написання разом ідентифікатора *бар* та диференціатора *Малевич* на вивісці *БарМалевич* одночасно викликає асоціації і з художником Малевичем, і з казковим Бармалеем. Диференціатор *K°KAWA* утворений шляхом псевдотрансонімізації, коли графічне скорочення *K°*, що означає *компанія*, поєднується не прізвищем власника підприємства, а з назвою одного продукту (*кава*), утворюючи з ним назву іншого (*какао*), розмовний варіант (*какава*). Написаний англійською мовою в три слова ергонім

REST OR RUN сприймається як метафора – *Відпочинок чи біг*, а під час вимови як *ресторан*.

«Претензію на брендовість» містять ергоніми *ресторан-трактир ШАРИКOFF*, *ресторани ПозитиFF*, *Блинофф*, *магазин сумок КошелькоFF* створені за моделлю передавання російських прізвищ у французькій транскрипції часів еміграції 1920-х років. Саме так на ринку Європи виникли торговельні марки *DAVIDOFF*, засновником якої був емігрант з російської імперії Зиновій Давидов, і *SMIRNOFF*, що належала Володимиру Смирнову. Мета такої графіки – створити асоціацію з якістю обслуговування найвищого, дореволюційного рівня.

Прийоми графічної гри передають ергоніми, що складаються з українських або російських слів, записаних латиницею (*FAZAN, GUSTOY, NEBO, DVOR, BRILLIANT, LAVKA, PYJAMA, KALYNA, LOM, Le KOMORA, BRACONNIER, KORITZA, ZLATOVASSKA, FIFA, PROBKA, KARTINA MASLOM, SOVA, The VARENIK, KRUTA BABA, FaSol, FARSCH, ZERNO*), або поєднують кириличний шрифт та латиницю (*ресторани: ЧЕСНОК, ИНЖИП, гастроаб ТЕТЧЕР*, *магазин взуття Каблучок*).

Виправданим є написання латиницею ергонімів, що складаються з імен і прізвищ дизайнерів одягу, що мають статус світових брендів: *магазин чоловічого одягу VORONIN*, *весільний салон OKSANA MUKHA*. Подібні номінації приваблюють адресата, а відвідування магазинів з такими назвами дає можливість споживачам підвищити самооцінку, відчутти себе високопоставленими людьми, дотичними до згаданих в ергонімі персон.

Ретрономіація (уживання графеми дореформеної кирилиці **Ъ**), що використовується для архаїзації ергоніма (*ХАРИТОНОВЪ, ПЕРЕЦЪ, ТЕРЕМЪ, ТОСТОВЪ*) як маніфестація надійності, непорушності традицій, статусності та престижності, постає гарантією гідної якості пропонованих товарів і послуг, і, зрештою, лінгвокультурним символом.

Висновки до розділу 2

1. Комерційні ергоніми центральних вулиць Харкова як один із сегментів тексту міста (поряд із розмовним мовленням, жаргоном, топонімією, художніми творами, епіграфікою, графіті тощо) постають об'єктами різноаспектних досліджень лінгвістів. Їхнє вивчення в комунікативному просторі міста дає можливість виявити соціологічні, культурологічні, історичні, локальні семіотичні особливості, а також специфіку функціонування національної мови на досліджуваній території.

2. Як і будь-який інший соціокультурний феномен, комерційна ергонімія несе яскраво виражений відбиток своєї епохи, є її продуктом. На вибір мови, якою створюється назва, впливає низка факторів, серед яких відлуння тоталітарних тенденцій недоречності розвитку української термінології, геополітичне розташування Харкова, авторитет у світі обраної для вивіски мови, недостатність якісних дизайнерських розробок слов'янських шрифтів порівняно з латинськими.

3. Політичні зрушення часів незалежності України суттєво вплинули на концептуальну картину світу харків'ян. Знаковим став вектор економічної інтеграції України в європейський простір. Увагу потенційних клієнтів наразі привертають ергоніми, що містять пряму або непряму вказівку на зв'язок закладу з Європою, маніпулюючи поняттями «престижність» та «висока якість». Такі рекламні міні-тексти запам'ятовуються, приваблюють споживача, спонукають до регулярного відвідування закладу, забезпечуючи відвідувачу високу самооцінку, а власнику підприємства стабільний прибуток.

РОЗДІЛ 3

Традиції називання термінологічних словників в українській термінографії

Назва термінологічного словника – це своєрідна візитна картка довідкового джерела, що інформує про об'єкт його спеціального опису (метамову певної науки), структуру, застосовувані лексикографічні параметри тощо. Попри давню історію української термінографії ще не поністю розроблені принципи, рекомендації чи правила щодо називання спеціальних словників. Увагу термінографів привертають насамперед проблеми методології презентування параметрів різних рівнів термінологічного словника, вироблення принципів добирання термінів до реєстру, а також способи дефініціювання термінологічних понять тощо. Однак словник починається саме з назви, яку розміщують на обкладинці друкованого видання або подають як заголовок до електронного його варіанта.

Найменування праці словникового типу – це *лексиконім* [див. про це: Торчинський 2008: 227]. *Лексиконім*, або *назва словника*, – його словесне позначення, через яке укладач повідомляє науковій спільноті й зацікавленим про його появу, тип, призначення тощо. С. Лендау наголошує, що *словник* – «потужне слово. Автори та видавці виявили, що коли довідкове видання назвати словником, продавати його легше, ніж під іншою назвою, бо це слово свідчить про авторитетність, науковість і точність» [Лендау 2012: 21]. В. Дубичинський також указує на значення найменування одного й того самого словника (зокрема, *розмовник* і *довідник*) для його продажу: «Досить недоброросовісному видавцеві короткий двомовний розмовник, наприклад, виставити в книжкових магазинах під назвою туристичного довідника, як таке видання поширюється набагато жвавіше» [Дубичинський 1998: 22].

Пропонована М. Торчинським номінація праці словникового типу *лексиконім* досить поширена й добре розпізнавана науковцями. Проте, як видається, більшою мірою аналізований термін як назва відповідає ознакам

різних типів загальномовних словників, що описують лексичний склад мови. Отже, диференціюючи ознаки загальномовних і термінологічних видань, урахувавши специфіку останніх (презентування термінів певної науки чи галузі знань, відповідно, її наукових понять як системи наукових знань), пропонуємо (1) доповнити наявну класифікацію онімів і (2) вживати на позначення термінографічного джерела одиницю *термінографонім*.

Однак практика називання засвідчує, що українські спеціальні праці не одразу називали словниками термінів. Відстежено, що в різні часи в термінографонімах використовували такі одиниці: «Початок ...», «Початки ...»; «Спись ...», «Список ...»; «Нові знадоби ...»; «... (Проект)»; «Глосарій ...»; «Лексикон ...» тощо. Розгляньмо зазначені приклади назв як окремі традиції назовництва в українській термінографії.

3.1. Традиція називання словників «Початок ...», «Початки ...»

Для найменування значної кількості спеціальних джерел, укладених від 50-х до 60-х рр. XIX ст., автори використовують компоненти *початок / початки* («Початок ...», «Початки ...») [Верхратський 1864; Гавришкевичь 1852]. З'ясувати зміст цих одиниць у тогочасних лексикографічних працях не видається можливим. Утім у «Російсько-українському словнику» у 4 томах (1928) за редакцією академіка С. Єфремова до українського багатозначного слова подано російський відповідник *начало* [Російсько-український словник 1928: 422]. СУМ–11 так визначає *початок*: «4. *перев. мн.* Зародок, першоджерело чого-небудь; ♦ **Класти початок** див. класти; **Робити (зробити) початок** – починати, розпочинати що-небудь. 5. Основа, першоелемент чого-небудь. 6. звичайно *мн., заст.* Основні положення, принципи, засади» [СУМ–11: Т. 7: 465].

Початки національної термінографії відстежують у середині XIX ст., коли відбувається становлення термінографії та актуалізується спеціальне словникарство [Петрова 2019а: 21]. Вибір одиниці *початок / початки* як

складника термінографонімів другої половини XIX ст. є цілком логічним, оскільки в такий спосіб термінографи засвідчили початковий етап розвитку української термінографії. Названі праці друкували на сторінках періодичних часописів або як самостійні видання незначного обсягу. Ця традиція тривала недовго.

3.2. Традиція називання довідкових праць «Список ...», «Спись ...»

Для розвитку національної термінографії на початковому етапі цінними є всі напрацювання впорядників. З-поміж робіт довідкового характеру 70–90-х рр. XIX ст. віднаходимо «Список растений съ народными названіями и этнографическими примѣчаніями» Ф. Волкова [Волковъ 1873] і «Спись важнейшихъ выразивъ руской ботаничної термінольоґіи и номенклятуры зъ оглядом на шкільну науку въ высшихъ клясахъ гімназій» І. Верхратського [Верхратський 1892]. Фактично наміри й думки тогочасних упорядників таких робіт спрямовані на закладання основ термінографії. Ці списки стали своєрідними протословниками термінів певних наукових галузей знань.

В означені 70–90-і рр. XIX ст. в структурі термінографонімів функціують варіанти і *спись*, і *список*. Сьогодні лексему *спис* маркують як застарілу («СПИС 2, у, чол., заст. Список» [СУМ–11:Т. 9: 509]). Аналізовані роботи, у назвах яких використані зазначені елементи, містять відповідно перелік найважливіших висловів ботаничної термінології і номенклатури, а також назви рослин з народними назвами й етнографічними примітками. Здебільшого їх друкують у періодичних журналах, однак засвідчено й самостійну друквану працю з незначною кількістю сторінок. Щодо названих джерел В. Левицький розмірковував так: «Тяжко вимагати від збірника, який мав би бути доперва засновником сталої термінольоґії, щоби всі вирази були відразу добре і відповідно дібрані» [Левицький 1896: 4]. Ці списки мали неабияке значення, оскільки вони (1) сприяли виробленню термінології певної науки, (2) були для

термінографів цінними джерелами, з яких можна почерпнути українські назви рослин і презентувати їх у повному словнику галузі.

У 90-х рр. ХХ ст. надруковано «Сборник русско-украинских терминов по сварке и родственным технологиям=Збірник російсько-українських термінів зварювання та споріднених технологій» [Сборник... 1995], на початку ХХІ ст., наприклад, – «Збірник японських газетних термінів: японсько-український, українсько-японський» [Мігдальська, Мігдальський 2006]. У назві цього словника, як бачимо, використано компонент *збірник* з узагальнювальним значенням, що є синонімом до слова *список* (застосований у назвах термінографічних праць 70–90-х рр. ХІХ ст.). Обираючи до них назву, автори означених спеціальних видань, очевидно, ураховували своєрідність структури, побудову цих праць. Можна стверджувати, що продовжується традиція створення словників, у яких зібрані терміноодиниці розміщені у вигляді списків, збірників. Простежуємо і традицію їх відповідного ж називання.

3.3. Традиція називання словників «Нові знадоби ...»

І. Верхратський публікує довідкове джерело за назвою «Нові знадоби номенклатури і термінології природописної, народної, збирані між людьми» [Верхратський 1908]. У «Словнику української мови» (1927), упорядником якого є Б. Грінченко, засвідчено лексеми *знадіб* («1/ Материал. 2/ Вспомогательное средство, инструмент») і *знадоба* («Надобность. В знадобі бути. Быть нужным») [Словник української мови 1927: Т. 1: 396]. Нині трактують *знадіб* як «2. Матеріал (для публікації)» [СУМ–20] і *знадоба* «1. розм. Те саме, що потреба. <...>. 2. мн., збірн., діал. Речі, потрібні для чого-небудь» [СУМ–20]. Припустімо, що тогочасні термінографи вживали одиницю *знадоби* на позначення сукупності потрібних, необхідних термінологічних матеріалів, які до певного часу були невідомі, про що й свідчить конкретизатор-прикметник у найменуванні праці – *нові знадоби*. До того ж ці «знадоби» можуть доповнювати попередні випуски словників новими термінами. Підтримуємо думку, висловлену І. Верхратським,

що розгляд «нових знадіб» дуже важливий, позаяк показує принципи спеціального називництва [Верхатський 1908: 4].

Водночас компонент термінографонімів *знадоби* продовжили використовувати у 20-х рр. ХХ ст. для найменування наукових праць, присвячених дослідженню вчень і життєпису науковців [Гнатюк В. 1912; Кримський, Левченко 1929]. Сьогодні ця традиція також продовжується, хоча переважно в лексикографічній діяльності. Зокрема, Є. Редько в роботі «Нові знадоби до українського арго (полтавські записи Порфирія Мартиновича)» проаналізував неопубліковані досі соціолектні матеріали, які зібрав на початку ХХ ст. український художник Порфирій Мартинович [Редько 2019].

3.4. Традиція називання термінологічних словників «... (Проект)»

Упродовж 1918–1933 рр., тобто в період розквіту української термінографії, відстежуємо найпоширенішу практику додавання в дужках до більшості термінографонімів слова *проект*, що вказує на неостаточний, проміжний результат роботи впорядників і потребу подальшого поліпшення видання. Це зумовлено, як видається, допусканням укладачами неточностей у словниках на початковому етапі формування термінографічних традицій. Про це пише й О. Черняхівський у статті-відповіді на рецензію медичного анатомічного словника: «Недогляди і помилки в такій великій праці завше можуть бути <...> і сам інститут української наукової мови вважає свої видання лише за матеріали або проекти, на підставі яких тільки згодом буде витворена дійсно усталена термінольоґія» [Черняхівський 1926: 161]. ІУНМ пропонує лише проекти, розуміючи, що формування термінології потребує тривалого часу [Холодний 1928б: 11–12].

Ю. Трихвилів та І. Зубков у зверненні до користувачів «Від Секції геодезії та гідротехніки ІУНМ» у «Словнику технічної термінології. Мірництво (Проект)» (1930) роз'яснюють, чому ця праця є проектом: «<...> словник доводилося складати нашвидку, одночасно виробляючи методику

термінологічної роботи <...>. З цих саме причин цей словник Секції не можна вважати за остаточно оброблений і опоряджений. Це <...> тільки попередній проєкт, що вимагає дальшого розроблення та удосконалення» [Трихвиль, Зубков 1930]. До того ж, зважаючи на зазначене, автори звертаються до користувачів з проханням «надсилати свої поради, думки, й зауваження, особливо про таке: 1. Чи задовольняє зміст словника? 2. Чи вдалі окремі дорівнювання українських термінів до російських та навпаки? 3. Чи вдала форма та система укладання словника?» [там само]. Упорядники, як бачимо, відкрито визнають, що готові сприймати всі «найдрібніші зауваження, вказівки та поради», просять «не обмежуватися вказівками на це, а в міру змоги подавати до Секції конкретну думку, як і що саме слід було б виправити в словнику» [там само].

Відстежуємо перспективні традиції термінографії, зокрема традицію визнання недовершеності словника, позначаючи його «проєкт», що сьогодні не продовжено, хоча зафіксовано наявність електронного тлумачно-перекладного (англійсько-українського) «Словника інвестицій та інновацій», який називають *спецпроєктом*, пояснюючи, що «проєкт, покликаний підвищити інвестиційну грамотність українських стартапів, корпорацій, потенційних бізнес-ангелів і непрофільних інвесторів» [Словник інвестицій...].

Не підтримано й традиції комунікації авторів словника і його користувачів (через звернення до них за допомогою), з-поміж яких можуть бути і небайдужі до вивчення галузевої термінології, і фахівці-практики, і викладачі, і науковці, і лінгвісти, і термінографи, і термінологи, які могли б оцінити словник, а в разі вияву недоліків – гіпотетично повідомити й запропонувати впорядникам способи поліпшення праці.

3.5. Традиція називання термінологічних словників *госаріями*

В українській лексикографії відомі найстаріші глосарії, наприклад, до «Кормчої книги» (1282) подано глосарій, що нараховує 174 слова; до

«Тълкованиіе неоудобъ познаваємомъ въ писаныхъ рѣчьмъ» (1431) уміщено 334 слова; у Пересопницькому Євангелії (1556–1561) – близько 200 глос.

Мовні одиниці *гласа*, *гласарій* розпочали активно функціювати ще від часів Київської Русі, тобто на першому (протословниковому, або підготовчому) етапі лексикографічної традиції. «Головним виявом лексикографічної роботи на Україні й у Білорусі до третьої чверті XVI ст., як можна гадати на основі збереження пам'яток, були глоси» [Німчук 1980: 41]. Глоси застосовували для роз'яснення незрозумілих чужомовних власних і загальних назв або для подання перекладу зі старослов'янської та інших мов. Способи й принципи презентування такого типу коментарів (глосів) зумовили виокремлення основних типів лексикографічних джерел означеного часу, як-от: словників-ономастиконів, словників символіки (приточників), слов'яноруських словників [там само: 20].

Отже, цю традицію підтримують, зокрема продовжують застосовувати номінацію *гласарій* у разі актуалізації коментаря-тлумачення до текстів, що містять багато незнайомих та складних понять, наприклад, до електронного практичного посібника «Права людини у сфері охорони здоров'я» репрезентують міжнародний і національний глосарії [Права людини...], до електронного навчального видання «Фінанси підприємств: практикум» [Фінанси підприємств...], до плану статистичного спостереження [Глосарій до плану...] тощо. Крім того, глосарії називають ще й «важливим навчальним інструментом дисципліни у віртуальному навчальному середовищі», а також «термінологічним наповненням дисципліни у віртуальному навчальному середовищі» [Матіко 2011: 86]. Водночас дисципліна в названому середовищі може містити один головний глосарій та декілька допоміжних (кількість визначає викладач) [там само: 86].

Сучасні глосарії також упорядковують як самостійні довідкові друковані та електронні джерела. Учені розробляють засади впорядкування галузевих глосаріїв і викладають їх під час ведення «Спецкурсу з основ укладання галузевих глосаріїв» на факультетах, де готують фахівців спеціальності

«Філологія» [див. про це: Іванова 2017]. До названого видання презентовано «Лексикографічний глосарій» [там само: 185], що є важливим, оскільки спеціальні одиниці словникарської діяльності лексикографічно ще не описані. Зміст сучасного поняття «глосарій» значно розширився: це і короткий перелік лексичних одиниць, і стислий словник термінів тощо [Загнітко 2012: Т. 1: 160].

На початку ХХІ ст. навіть на законодавчому рівні використовують як синонімні терміноодиниці *глосарій* і *термінологічний словник* [див. про це: Про затвердження Єдиного термінологічного словника... 2011]. Крім того, автори можуть уточнювати назву глосаріїв, фіксуючи на першому місці одиницю *базовий*, наприклад: «Базовий термінологічний глосарій за програмою з клінічної фармації» [Зіменковський та ін. 2004]. Отже, актуалізується традиція створення глосаріїв і називання термінологічних словників *глосаріями*.

3.6. Традиція називання термінологічних словників *лексиконами*

Функціонування мовної одиниці *лексикон* має давню історію. Починаючи від ХVІ ст., зокрема від першого українського словника «Лексиса съ толкованіємъ словенскихъ словъ просто», в українському словникарстві помітною є традиція використання на позначення довідкового джерела терміна *лексикон*. П. Беринда у праці «Лексиконъ славеноросскій и именъ тлькованіє» подає пояснення щодо вживання терміна *лексикон*, а саме: «згромадивши тую працю мою, сміло нарікаю <...> *лексикон*, по-слов'янськи *реченник*, а по-латині *дікціонар* назвавши» (курсив автор. – Т. П.) [Лексикон словеноросський... 1961: 3].

У «Словнику сучасної лінгвістики: поняття і терміни» презентовано три терміностатті – «**Лексикóн**», «**Лексікон внутрішній**» «**Лексикóн ментальний**» [Загнітко 2012: Т. 2: 134], розгляд яких засвідчує (1) відмінність у наголошуванні одиниці *лексикон* у зоні заголовка, хоча, можливо, у другому аналітичному терміні, зокрема в його першому елементі («**Лексікон** <...> **внутрішній**»), допущено технічну помилку (недогляд), (2) жодна дефініція не розкриває значення терміна *лексикон* як 'словника', на відміну від пояснення в

«Словнику лінгвістичних термінів» [Ганич, Олійник 1985: 120] і СУМ–20. Хоч останні названі (академічні) видання й обмежують використання слова *лексикон*, ремаркуючи його як застаріле, а словник сучасних лінгвістичних термінів (2012) не презентує його як словникове видання, однак практика підтверджує широке застосування цієї одиниці для називання сучасних загальномовних словників різних типів. З-поміж термінографічних видань теж фіксуємо в їх термінографонімах численні вживання компонента *лексикон* (наприклад, див. [Дряпіка, Соколовський 1997; Клековкін 2010]), а також одиниці *словник-лексикон* (наприклад, див. [Василюк, Мацей 2013]). Однак, уважаємо, що слово *лексикон* доречно застосовувати на позначення та в назвах загальномовних словників (див. про це вище).

Сьогодні рясно друкують термінографічні праці, з назви яких можна судити, що автори диференціюють нові їх типи за структурою, параметрами, призначенням, зокрема: словник-довідник, словник-тезаурус, глосарій – навчальний посібник, універсальний словник-довідник, енциклопедія – тлумачний словник, тлумачно-перекладний словник з елементами теорії та проблематики – дидактичний довідник, анотований словник термінів [, енциклопедичний словник-порадник, пояснювальний словник, фотоенциклопедія тощо.

Укладачі частково застосовують новий підхід до називання словників: зацікавлюють читачів і користувачів не традиційним констатуванням у назві типу / виду / різновиду словника, а «вкраплюють» одиниці-«магніти» (слова, словосполучення), спонукаючи їх до допитливого вивчення та активного користування читача джерелом. Наприклад, «Азбука маркетингу. Словник» [Звягінцева 2010], «Вимірювальна техніка від А до Я: енциклопедичний словник» [Вимірювальна техніка... 2014], «Культура в термінах від “а” до “я”. Культурологічна абетка» [Стеценко 2006], «Дорогоцінна енциклопедія кімнатних рослин» [Мірошниченко 2007], «Золота енциклопедія української кухні» [Золота енциклопедія... 2010], «Новітній багатогалузевий словник-довідник термінів з основ сучасного виробництва» [Подоляк 2010], «Хто є хто в

європейській та американській політології: малий політологічний словник» [Кухта та ін. 1995], «150 термінів із словника ріелтора» [Бондаренко, Вінокур, Кукса 1996], «Енциклопедія клітин: тлумачний словник цитологічних термінів» [Чайковський, Дельцова, Геращенко 2007] тощо.

Висновки до розділу 3

1. Проаналізовані термінографоніми, насамперед найбільш поширені їх компоненти, зокрема *початок / початки, список, знадоби, проект, глосарій, лексикон*, стали своєрідним вихідним підґрунтям формування традицій назовництва в українській термінографії.

2. Термінографоніми становлять значний шар онімних найменувань. Більшість розглянутих елементів назв належить уже до пасивного словникового складу й не кваліфікуються як термінографоніми. Найпоширенішим компонентом структури термінографоніма є *словник*.

3. Під час створення термінографоніма (назви термінографічної праці) необхідно дотримуватися таких правил: (а) ураховувати обсяг, функцію, призначення, різновид джерела тощо, (б) дбати про дотримання наукового стилю в доборі компонентів назви, (в) надавати перевагу мотивованим одиницям з «прозорою» семантикою, (г) орієнтуватися на комунікативні можливості назви, тобто через найменування встановити зв'язок із потенційними користувачами джерела.

РОЗДІЛ 4

ОСОБЛИВОСТІ НОВОЗЕЛАДСКИХ УРБАНОНІМІВ

4.1. Урбаноніми-гібридоніми як результат мовного контактування

Проблеми мовних контактів та їх наслідків мають давню історію, але залишаються актуальними і в наші дні. Детально та всебічно уже вивчені на матеріалі різних мов такі результати мовного контактування, як запозичення, інтерференція, перемикання мовних кодів, розпад однієї мови на декілька самостійних, утворення змішаних мов типу креольських тощо. Але незважаючи на це, мовні контакти і їх наслідки не можуть вважатися до кінця теоретично осмисленими та дослідженими.

Наша розвідка пов'язана з проблемою мовної взаємодії, яка має місце в новозеландському комунікативному просторі між місцевим, національним варіантом англійської мови, та мовою корінного населення, маорі. Питанню результатів мовного контактування англійської та маорійської мов присвячені деякі роботи як вітчизняних, так і зарубіжних авторів (Герман 2019 :112-119, Шастало 2019:112-117, Nickoleison 1990:3-4, Ryan 1977:341-370 та ін.) , де розглядаються лінгвістичні, соціолінгвістичні, етнолінгвістичні, лінгвокультурологічні, аспекти мовної взаємодії. Найбільш ґрунтовно та всебічно вивчений такий наслідок мовної взаємодії як запозичення англійської мовою Нової Зеландії маоризмів. Розвідки проводяться переважно на матеріалі апелювальної лексики, оніми ж залишаються до цього часу майже поза увагою учених, за винятком деяких досліджень (Герман, 2016 :178-182). У зв'язку з цим необхідність подальшого проведення досліджень у цьому напрямі не викликає сумніву, як і його актуальність.

Зазначимо, що з проблемою запозичення тісно пов'язана проблема творення гібридних номінацій в умовах тісних перманентних мовних контактів, що існують на тій чи іншій території в умовах певного комунікативного простору. Це явище всебічно студіюється багатьма лінгвістами на матеріалі апелювальної

лексики різних мов, що відображено в працях І.Б. Акуратової, Т.Н. Шарапової, Л.Б. Ткачової, С.В.Гриньова, Н.Ю. Суворкіної (Акуратова 2013 :7-14,Шарапова 2009 :117-119 ,Ткачева 1987, Суворкіна 2004) та ін. Так, наприклад, І.Б. Акуратова розглядає гібридне словосполучення на матеріалі німецької мови, де до утворення слів-комполітів залучені англіцизми, та виділяє продуктивні способи їх творення, Л.Б. Ткачова висвітлює явище гібридизації у контексті науково-технічного перекладу, Т.Н. Шарапова вивчає специфіку гібридного творення англо-німецьких термінів у галузі біоніки, Н.Ю. Суворкіна проводить компаративний аналіз складних слів з компонентами-англіцизмами у російській та німецькій мовах. Дослідженню ж гібридних онімних утворень ще недостатньо приділена увага, хоча окремі напрацювання здійснюються з цією групою пропріальної лексики, зокрема, топонімами.

Дослідженню онімних гібридних номінацій присвячено ряд робіт як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів. І.А. Мартиненко та О.С. Чеснокова (Мартиненко . Чеснокова 2021: 221-226,) вивчають гібридні топоніми Панами як відображення топонімічного мультикультуралізму, Л. Димитрова-Тодорова(Димитрова-Тодорова 2008) досліджує гібридні топоніми в болгарській топонімічній системі, які виникли в умовах болгарсько-турецького білінгвізму, О. Сидоренко(Сидоренко 2015) студіює на матеріалі української мови способи формування змішаних назв готелів та способи передачі іншомовних елементів; О.М. Ворохта та В.Д. Бялик(Ворохта та Бялик 2019) досліджуючи етимологічний склад англійської топоніміки Великої Британії, зосереджує свою увагу на групі гібридних топонімів, що містять англійські морфеми та запозичені кельтського, скандинавського та іншого походження; Г.С.Доржиєва (Доржиєва 2005)у своїй дисертації вивчає гібридну топоніміку Квебеку в етнолінгвістичному аспекті, зазначаючи, що гібридні топоніми (англо-французькі) виникли у результаті офіційної двомовності регіону Канади, Г.Хенгет(Хенгет 2015) досліджує германсько-слав'янські гібридні утворення в топонімії Східної Німеччини в історичному аспекті.

аша розвідка виконана в цьому ж руслі і дослідження зосереджено на вивченні гібридних утворень, які номінують об'єкти урбанонімічного простору сучасного новозеландського міста Окленд (колишньої столиці країни до 1865 року), яке розташоване на Північному острові, де проживає велика кількість аборигенного населення країни, маорі (близько 12%). Новозеландці європейського походження складають більшість (57%), решта – представники з островів Тихого океану та країн Азії, тобто найбільшими за чисельністю етнічними групами є новозеландці європейського походження та маорійці. Тривалі перманентні економічні, культурні, мовні та інші зв'язки, склалися саме між цими двома групами населення. Офіційно засноване місто було в 1840 році на початку колонізації Нової Зеландії Великобританією (назву отримало від прізвища графа Оклендського).

Урбанонімічний простір сучасного Окленда як одного із найбільших за розміром міста країни, досить різноманітний за видами об'єктів, що номінуються. Він включає в себе подібно урбанонімікону інших сучасних розвинених міст, назви лінійних об'єктів (вулиць, проспектів та інших видів доріг), територіальних (площ, скверів, парків, ринків тощо), масштабних (церков, монастирів, кінотеатрів, готелів, кафе, ресторанів та ін.). Зауважимо, що урбаноніми як частина загальної мовної системи, на сучасному етапі широко досліджуються на матеріалі різних мов (Галай 2009, Гріччина 2013, Гримашевич 2015, Яцків 2010, Nicolaisen 1990 та ін.) та у різних аспектах. Дослідники у своїх працях стверджують, що цей клас онімів досить чисельний і специфічний за своєю природою. Звідси висновок про те, що не можна говорити про повноту дослідження будь-якої мови не враховуючи цей клас пропріальної лексики. На думку згаданих вище авторів, урбаноніми мають низку спільних з іншими розрядами топонімів рис (ойконімами, гідронімами тощо) - обумовленість екстралінгвальними чинниками, системність організації, спільність функцій, що виконують (номінативно-ідентифікаційно-диференціюючу, інформаційну та емоційну функції), наявність варіантів (офіційні-неофіційні), та ін., виявляючи при цьому свої особливі

характеристики – високий рівень змінюваності, низький ступінь популярності, слабкий зв'язок з діалектами, семантична вмотивованість, письмова закріпленість у публіцистиці, художніх творах та ін.

За об'єкт дослідження обрані усі три згадані вище класи урбанонімів, які включають: годоніми, назви лінійних об'єктів, таких як різні види доріг (в першу чергу, це назви вулиць); дримоніми, назви територіальних об'єктів: парків, скверів та заповідників та назви масштабних об'єктів, до яких входять ергоніми, представлені найменуваннями готелів, кафе, ресторанів загальним обсягом 1000 номінацій, відібраних з офіційних новозеландських електронних джерел. (32) Поміж цих урбанонімів були вилучені гібридні утворення, що склали у відсотковому відношенні – годоніми- 12%, дримоніми –20%, ергоніми-11,5%. Предмет дослідження є структурні та семантичні особливості гібридних англо-маорійських та маорійсько-англійських номінацій та особливості їх функціонування у сучасному новозеландському публіцистичному дискурсі (газета “The Aucklander”).

Перш ніж перейти до реалізації поставленої мети, зупинимося на з'ясуванні значення самого терміна, що позначає гібридне утворення, яке використовується для позначення визначених об'єктів урбанонімичного простору. Зауважимо, що існують різні точки зору щодо визначення одного й того ж поняття, які позначаються різними термінами: «гібридоніми» (Хенгет 2015: 114), «гібридне ім'я» (Подольська 1988: 46), «гібридні назви», «гібридний онім» (Мурзаєв 1974:147) тощо та назви самого процесу, в ході якого виникають ці утворення. Так, А.Подольська (Подольська 1988:47), яка використовує для цього позначення термін «гібридне ім'я» або «ім'я-гібрид» визначає його як «ім'я, що складається з лексичних або морфологічних елементів двох або більше мов». (Мурзаєв 174: 148) трактує ці топонімичні гібридні утворення як «складні топоніми, різні частини яких утворені словами, що належать до різних мов». Згідно з (ОСТСО) це «гібридний онім», який є «ім'ям, що містить елементи, принаймні двох мов». (Хенгет 2015:115) використовує для позначення цього поняття термін «гібридонім і розуміє його як назву, що включає елементи двох

мов», як результат процесу «гібридного утворення» або «гібридизації». Саме останнє визначення і лежить в основі нашого розуміння “гібридоніма” як утворення, що включає елементи двох мов. Воно є результатом процесу гібридизації, що часто має місце при тривалому контактуванні мов на одній території, в межах одного комунікативного простору. Проаналізуємо структуру та семантику вилучених для аналізу гібридонімів-урбанонімів, представленими згаданими вище класами.

Нами встановлено, що у структурному плані гібридоніми, які вивчаються, складають декілька груп. Першу групу утворюють двох компонентні номінації, де останній компонент англійського походження, а перший, який служить означенням- маорійського. Англійський компонент, який є ключовим словом годонімів представлений лексичними одиницями *street, drive, avenue, grove, road, place, terrace, lane*; поміж дримонімів це слова: *reserve, park, garden, collections*; поміж гібридонімів-ергонімів: а) *hotel, home stay, lodge, accommodation, estate*; б) *bar, restaurant, eatery, café, bar and café*. Двохкомпонентними є: а) годоніми *Homai Street, Kitirawa Road, Marua Road, Pohutukawa Drive*; б) дримоніми: *Takapuna Reserve, Totara Park, Kukuwai Park, Harakike Collections*; в) ергоніми: 1) назви готелей *Waitakere Estate, Takapuna Accomodation*; 2) кафе, ресторанів, тощо *Huhu Café, Manuka Restaurant*. Друга група представлена трьохкомпонентними, де до складу означення може входити два слова маорійського походження або маорійське та англійське. Сюди відносимо годоніми: *Kia Ora Lane*, дримоніми: *Little Rangatito Reserve, Muriwai Regional Park*; ергоніми: *Takapuna Beach Café, Tanuki Japanese Restaurant, Manukau Motor Lodge, Te Kiwi Story, Kiwi International Hotel*. Третю групу утворюють багатоконпонентні гібридоніми, де ключовим словом є лексична одиниця англійського походження, а означенням – група слів з чотирьох і більше (як маорійського, так і англійського походження), розташованих у довільному порядку. Прикладом можуть слугувати дримоніми: *Te Matuku Marine Reserve*, ергоніми: *Takapuna International Motor Hotel*. Четверту групу в структурному плані складають гібридоніми зі зворотним порядком слів, де останній компонент

-слово маорійського походження, яке служить означенням, а слово чи слова англійського походження – ключовим чи ключовими: *Quality Inn Manukau*, *The Sebel Auckland Manukau*? *Quest Takapuna* або гібридними утвореннями, представленими словами англійського та маорійського походження у довільному порядку: *Auckland Airport Kiwi Hotel*, *Park Takapuna Beach Holiday*.

Аналіз відібраних гібрид онімів показав, що у процесі гібридизації брала участь як апеллятивна, так і пропріальна лексика. Нами виділені гібридоніми, утворені за такими моделями: а) апеллятив маорійського походження та апеллятив англійського походження: *Korari Street* (after “korari» -the flower stem of a flax plant), *Tohunga Street* (after “ tohunga “ – an expert or a priest); б) пропріатив маорійського плюс апеллятив англійського походження: *Waitoa Street* (after Waitoa “ the first Maori clergyman “), *Mangarei Road* (after “Mangarei,” Mount Wellington Area).

У результаті дослідження семантики гібридонімів-урбанонімів міста Окленд ми дійшли висновку, що всі групи онімів, які нами вивчалися, утворені за трьома моделями: а) меморіальні назви(номінації –посвяти), б) дескриптивні назви(що характеризують об’єкт номінації з точки зору його якостей та властивостей), в)умовно-символічні гібридоніми (конотативно навантажені номінації, які довільно співвідносяться з об’єктами).Зазначимо, що ця типологія не є абсолютною, оскільки по-перше, зустрічаються гібридоніми з подвійною мотивацією, по-друге, для номінації в межах кожного типу не виключаються і конотації, і наявність об’єктивної інформації про об’єкт. Нами зафіксований корпус урбанонімів-гібридонімів (1,5%), мотивацію яких неможливо визначити через їх відсутність у лексикографічних джерелах.

Розглянемо першу групу гібридонімів –годонімів та визначимо мотиваційні моделі, за якими вони утворені. Поміж годонімів авторами виділено три моделі:

1) дескриптивні назви, які описують: а) розташування вулиць (*Maui Grove*” because it is situated on the left side”, *Takutai Street* (because it is located on the sea coast”); б) вулиці за довжиною, формою, рельєфом тощо *Poto Street*- after “poto“ that means *short*, *Karaka Street* –after ”karaka” that means *open country*);

2) меморіальні : а)посвяти географічним об'єктам: *Manukau Road* (because the road leads to Manukau Harbour), *Mangarei Road* (named after Mangarei, Mfori name for Mount Wellington); б) посвята конкретним представникам новозеландського суспільства (марійцям) *Rota Place* (named after Rota Waitoa, the first Maori clergyman) *Waitoa Street* (named after Waitoa, the first Maori clergyman); в) посвята кораблям, на яких прибували на острова Нової Зеландії маорійці *Mahuhu Crescent* (named after the Ngati whatua waka) *Rotamahana Terrace* (named after the Union steamship Co vessel); г) посвята членам маорійських общин, їх поселенням *Te Taou Crescent* (named ater a subtribe of Ngati whatua) *Taurarua Terrace* (named after Maori pa, the settlement);

3) умовно-символічні гібридоніми, пов'язані з: а) образами ендемічного новозеландського рослинного та тваринного світу: *Ruru Street* (named after a native owl), *Miro Street* (named after a native tree), б) періодом часу, порою року *Raumati Road* (named after the season of a year, summer), *Ranui Road* (named after the part of the day, midday) в) зі сферою побуту, культурою та релігією маорі: *Ngaoho Place* (named after a subtribe Ngati Whatua).

Гібридоніми-дримоніми утворені за наступними мотиваційними моделями :

1) дескриптивними, що описують відносне місце розташування природного утворення: *Waikowhai Park* “it is situated in the suburb of Aucland”; *Omana Regional Park* “it is situated on Omana Beach Road”; які описують властивості, якості об'єкта (грунт, форму, рельєф): *Kukuwai Park* (after “kukuwai”, that means “swamp, wetland”).

2) меморіальними а) посвята визначним маорійцям (*Apirana Reserve* “after national leader land reformer, politician and scholar”; *Mahuhu-kiOte-Rangi Reserve* “after the crew ofa ship from Hawaiki”).

3) умовно-символічні, пов'язані з ендемічним рослинним та тваринним світом (*Moa reserve* after “moa”extinct flightless New Zealand bird.; *Totara Park* “after endemic New Zealand tree”).

Гібридоніми-урбаноніми, що є назвами готелів, кафе, ресторанів (ергоніми) частіше всього утворені за двома моделями:

1) дескриптивною: що описує відносне розташування об'єкта (*Akaraua Eatery* “A.- Auckland, here it is situated”; *Takapuna Motor Lodge* “it is situated in one of the Auckland district, Takapuna”); відносно суміжного природного об'єкта (*Remuera Motor Lodge* “Remuera- Mount Hobson”).

2) меморіальною: посвята маорі, елементам їх одягу, культури (*Haka Lodge Auckland* “ after Maori dance Haka ”; *Kiwi International Hotel* “after Kiwi- here New Zealander”).

Нами віднесені в окрему групу поміж дримонімів та ергонімів урбаноніми, утворені за двома моделями. Наприклад, *Totara Waters Subtropical Garden*, *Kaipara Coast Sculpture Gardens*, *Tanuki Japanese Resraurant* та ін. Зауважимо, що відсутність в маорійських етимологічних словниках деяких лексичних одиниць не дала можливості визначити мотиваційні ознаки, тобто моделі творення цих номінацій. До них належать гібридоніми: ...*Maua Regional Park*, *Kitirawa Road*, *Mapiu Street etc.*

Розглянувши семантику та структуру урбанонімів-гібридонімів, зупинимося на особливостях їх функціонування у новозеландському публіцистичному дискурсі, який досліджувався нами на матеріалі текстів, вилучених з новозеландської газети “ *The Auckland* “. Як показали наші спостереження, для усіх трьох груп урбанонімів-гібридонімів характерний низький ступінь популярності та не всі вони письмово закріплені в текстах. Так, найбільша частотність вживання характерна для дримонімів. Найбільш частотні: *Totara Park* – 29, *Waitakere Ranges Regional Park* -15, *Orewa Park*- 19, *Muriwai Regional Park* -7, *Waikowhai Park*—6, *Mahurangi Park*—4, *Omana Park* -3, *Waitawa Regional Park*-3

“*A new generation of fixed speed cameras arrives in Auckland today with two new cameras going live in Totara Park.*” [3 Dec, 2014 10:55 PM]

“*While most people using the beach are courteous and abide by the signposted rules, there has been an increase of unlawful and high-risk driving activity on the*

*beach and around **Muriwai Regional Park**," said Sergeant Dave Orr, the officer in charge of Kumeu and Huapai police. " [19 Nov, 2015 10:52 PM]*

Решта номінацій зафіксована у кількості: двох (Atiu Creek Regional Park, Pakiri Regional Park, Tapapakanga Regional Park, Te Rau Puriri Regional park) або одного разу (Te Arai Regional Park, Orere Point Regional Park):

*"Fluxus Funhouse is a whimsical part of this weekend's Splore festival just outside Auckland at **Tapapakanga Regional Park**." [15 Feb, 2012 07:00 PM]*

*"For the protection of wildlife, there have been changed to the dog access rules in Glenfern Sanctuary, Muriwai Regional Park, Long Bay Regional Park, Waitakere Regional Park – Whatipu, Shakespear Regional Park and **Te Arai Regional Park**." [16 Jan, 2020 05:54 AM]*

Виявлено, що 12 парків не були взагалі письмово зафіксовані. Поміж заповідників найчастіше зустрілися: Tahaki Reserve – 10, Puhinui Reserve -8, Tui Glen Reserve-7, Waiatarua Reserve -3, Otuataua Stonefields-3, Tiraumea Reserve-3:

*"The footbridge to **Tui Glen Reserve** will also be upgraded. That work will be completed this month." [12 May, 2010 10:38 PM]*

*"You don't have to have a drum to join in this family event at the **Tahaki Reserve** in Mt Eden with Drum Circle's Moon Fest. You can shake a drink can with rocks in it or hit two sticks together to add your contribution to the percussion celebrating the full moon. Fire performers and dancers add to the action. " [31 Aug, 2012 12:38 AM]*

*"50 Plus Cycling meets at **Waiatarua Reserve**, Abbots Way, Remuera, on specific Sundays at 3.30pm, and Mt Albert War Memorial Park on Wednesday evenings. " [21*

Менша уживаність характерна для наступних гібридних номінацій: Omeru Reserve -1, Te Matuku Marine Reserve-1.

*"**Omeru Reserve** is a lovely place to visit, there's a waterfall, some old fruit trees and a lookout. There's also a fortification as it's an old pa site. The fruit trees are very old, and it's really private with lovely big trees all around. There used to be a swinging*

bridge but that's gone now. There's also a toilet, other than that it's basically beautiful bush and just 5km north of Kaukapakapa.” [5 Dec, 2012 10:51 PM]

Решта гібридонімів, що іменують заповідники, в текстах, що досліджувалися нами, не були виявлені. Не знайдені в текстах і назви садів та скверів. Встановлено, що деякі парки та заповідники носять подвійне найменування (наприклад, *Tahurangi/Crum Park, Mutukaroa/Hamllins Hill Regional Park*. Як правило, одна з цих назв маорійського походження, а інша – англійського. Особливо ця тенденція стала характерною починаючи з 1987 року, коли маорійська мова була визнана офіційною поряд з англійською.

Зазначимо, що значно менше вживаними у публіцистичних текстах виявилися годоніми. Поміж 54 гібридонімів-годонімів нами зафіксовано усього 17. До найбільш частотних відносимо: *Manukau Road*- 90, *Karangahape Road*-20, *Ranui Road*-8, *Takutai Street*-6, *Pohutukawa Drive*-5:

“Traffic was delayed this morning after a truck hit a bus and several cars during rush-hour traffic. The accident happened at 8.45am at the intersection of Symonds Street and Karangahape Road.” [17 Jul, 2015 03:02 AM]

“The Counties Manukau Road Crime Unit have arrested a number of people after carrying out two warrants on a local mechanics premises.” [8 Jul, 2014 12:30 AM]

“Police are investigating after two bodies were discovered in a house in Ranui Road, West Auckland.” [19 May, 2014 04:53 AM]

10 гібридних номінацій – годонімів зустрілися лише 1 раз (*Miro Street, Marua Road, Kia Ora Lane, Rimu Street, Puriri Street, Takutai street, etc*)

“The bus lane which runs west bound along Quay street from 8 Quay street shops all the way into the city is a good example. There are no signs showing what times the bus lane applies until you pass Tangihua Street.” [2 Mar, 2009 06:00 PM] *“Prime Minister John Key will open the \$14 million project tomorrow morning. Opening at the same time will be the Beach Road walkway and cycleway project. a 1.5km dedicated cycleway along Beach Road and Mahuhu Crescent (near Vector Arena).” [5 Sep, 2014 12:40 AM]*

Решта, 27, не були взагалі знайдені в газетних текстах. Зауважимо, що поміж об'єктів міського простору, а саме різних типів доріг, зафіксовані такі, які були перейменовані, особливо після визнання маорійської мови офіційною. У більшості випадків англійські назви замінювалися повністю маорійськими або утворювалися годоніми-гібридоніми.

Щодо ергонімів, які є назвами готелів, кафе і ресторанів, нами зафіксовані лише 2 номінації: Takapuna Beach Café (частотність вживання -8) та Waitakere Estate (частотність -1):

*“Child friendly with patrolling lifeguards there's also great access for boaties and who can resist the ice cream at the **Takapuna Beach cafe** and store - on hot days the queues can be long but the selection of flavours like salted caramel and double chocolate honeycomb are worth the wait.” [6 Nov, 2021 06:00 PM]*

Отже, висока вживаність одних гібридонімів і низька інших свідчить про різну значущість тих об'єктів для новозеландців, найменуваннями яких є згадані вище гібридоніми. Сподівемося на те, що у майбутньому у зв'язку з відродженням маорійської мови буде і надалі продовжуватися процес гібридизації як апелювальної, так і онімної лексики. *Перспективою* подальших розвідок можуть стати гібридні номінації розглянутих у роботі об'єктів міського простору в інших національних варіантах англійської мови (ірландському, канадському тощо) в умовах білінгвізму.

4.2. Відапелювально-гібридні годоніми з флористичним і фауністичним компонентом

Дослідження онімного простору міст різних країн залишається актуальним і в наш час. Розвідки проводяться в різних аспектах (соціолінгвістичному, структурно-семантичному, лінгвокультурологічному, компаративному тощо) здебільшого на матеріалі слов'янських, германських та романських мов (О. Галай, А. Гріччина, Л. Герман, А. Титаренко, Н. Подольська, А. Мезенко, В.

Шастало та ін.) [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]. При цьому урбанонімія англомовних країн залишається маловивченою, що обумовлює актуальність розвідки.

Зазначимо, що цей клас онімів почали вивчати всебічно на матеріалі різних мов лише 2-3 десятиліття тому, хоча як зауважують лінгвісти, що займаються вивченням цієї проблеми, вона в кожній мові складає досить чисельний пласт лексики, який потребує свого дослідження [Мезенко 2012]. Під "урбанонімією" ми вслід за А.Мезенко та А.Гріччиною [Мезенко 2012; .Гріччина 2017] розуміємо "сукупність усіх назв внутрішньоміських об'єктів, які нині існують або використовувалися в попередні епохи". Сюди більшість авторів відносять назви лінійних об'єктів (вулиць, провулків, проїздів, проспектів та ін.), територіальних (площ, скверів, парків, районів тощо), і масштабних (церков, монастирів, ресторанів, кафе, готелів та ін.). Незважаючи на те, що до урбанонімії входять різноманітні назви об'єктів, одиниці, що їх позначають пов'язані між собою і виконують однакові функції. До них, за словами А.Гріччиної та А.Мезенко належать обумовленість екстралінгвальними факторами, системність організації, спільні функції, наявність варіантів назв (офіційні та неофіційні), наявність словотворчих формантів певних структурно-граматичних типів, можливість бути зафіксованими в текстах художніх творів, унаслідок чого вступати в інші системні зв'язки й брати участь у стилістичних прийомах тощо. Окрім загальних рис з точки зору Н. Подольської [Подольська 1990] їй властиві також і свої власні ознаки: високий ступінь змінюваності, низький ступінь популярності, слабкий зв'язок з діалектом, переважна одномовність, семантична вмотиваність більшості урбанонімів, переважання штучної номінації над природною, письмова закріпленість.

За об'єкт розвідки обрані урбаноніми, які є назвами лінійних об'єктів (вулиць, проспектів, провулків та ін.), тобто годоніми, які функціонують в новозеландському місті Крайсчерч, одному із найстаріших в країні. Офіційно це місто було засновано у 1856 році британськими переселенцями. Історії формування годоніміки цього міста присвячена наша попередня робота, в якій

визначені періоди її формування, джерельна база механізмів творення годонімів, їх структурно-семантичні особливості [Герман, Шастало 2022] .

Це дослідження проведено на матеріалі корпусу годонімів з флористичним та фауністичним компонентом (110 назв), які були відібрані з новозеландських електронних джерел [9]. Більшість складають назви з флористичним компонентом (92 годоніми). Фауністичний компонент представлений лише в 18 назвах лінійних об'єктів. Зауважимо, що під флористичним компонентом розуміємо лексичну одиницю, що означає вид рослинності, яка зустрічається в Новій Зеландії (дерево, кущ, папороть, ліану тощо), під фауністичним - відповідно слово, що позначає представника тваринного світу країни (як правило, птаха). Зауважимо, що назви флори і фауни дуже часто зустрічаються як в годонімах, так і в інших групах урбанонімів (наприклад, ергонімах та дримонімах), що дає можливість відобразити унікальний і багато в чому неповторний природний світ Нової Зеландії, який відрізняється великою кількістю ендемічних видів. Так, поміж рослин 80% ендеміки (хвойні дерева каурі (*kauri*), тотара (*totara*), похутукава (*pohutukawa*), папороті, ліани, мохи (срібляста папороть (*ponga*), веки (*wheki*), вид дерев'янистої папороті та ін.). Ендемічні 70% птахів та 80% риб (наприклад, папуга какапо (*kakapo*), безкрила султанка або такахе (*takehe*), ківі, нелітаючий птах (*kiwi*), (*moa*) моа, гігантський нелітаючий птах та ін.

Предмет розвідки- з'ясування етимології зазначених складників, дослідження структурно-семантичних та функціональних особливості годонімів, що нами розглядаються.

Розпочинаючи виклад основного матеріалу, з'ясуємо, що представляють собою обрані для аналізу урбаноніми, а саме - годоніми. Годоніми, як клас лексичних одиниць, що вживаються у мовній практиці певного народу для позначення внутрішньоміських об'єктів, є такими, котрі з'являються й існують лише з появою та існуванням відповідних міських поселень. Цей клас онімів не позначається на картах, тобто вони є назвами мікроодиниць, що належать внутрішньоміським об'єктам. Вони створюються людиною з метою виконання

певних функцій. За словами Т. Крупеньової [Крупеньова 2015:30] це наступні: номінативна (функція називання об'єкта), інформативна (оскільки несе певну інформацію про об'єкт), естетична (підкреслюється мовна привабливість назви, оригінальність), ідеологічна (часто назва відбиває те чи інше поняття панівної в суспільстві ідеології). Зазначимо, що ці назви - нестабільний клас онімів, оскільки вони змінюються під впливом певних соціо-політичних змін у суспільстві, духовних та культурних цінностей населення, мовної політики, що проводиться урядом в країні та ін. Назви міських лінійних об'єктів затверджуються топонімічною службою (комісією) міста, тобто вони є офіційно функціонуючими. Часто на вимогу суспільства назви можуть змінюватися, що відображається, фіксується у відповідних документах комісії чи служби.

Зупинимося на розгляді семантичних і структурних особливостей годонімів. Що стосується семантики годонімів, то слід зауважити, що у ході дослідження ми дійшли висновку, що весь корпус годонімів представлений двома типами номінацій умовно-символічними (це конотативно навантажені номінації, які доволіно співвідносяться з досліджуваними об'єктами) та меморіальними (номінації - посвяти). Переважну більшість складають перші (*Kauri Street, Lacebark Lane*), назви яких походять від назви типу рослинності, яка характерна для певної місцевості); меморіальні -небагаточисельні (сюди відносяться годоніми, які утворені в пам'ять про дерево, що росло в тій місцевості, звідки походять переселенці: *Waratah Street* (*waratah "Australian shrub"*) чи птаха, який вже не існує (*Moa Street*)).

Щодо структури, то відзначаємо, що ці найменування є двох і трьох компонентними утвореннями. Переважна кількість представлена двох компонентними, де ключовим (стержневим) словом є іменник на позначення лінійного об'єкта (*street, place, avenue, close, drive, way* etc), а означенням виступає лексична одиниця, що вказує на представника новозеландської флори чи фауни. Майже всі флороніми чи фауноніми належать до класу іменників (*Acorn Close, Lacebark Lane, Kauri Street*). Будучи за своєю природою апеллятивом, ці слова на позначення представників флори чи фауни, шляхом

онімізації переходять в розряд власних назв, онімів. Більшість випадків відноситься до прямої онімізації (*Lacebark Lane, Kauri Street, Moa Street*). Але зафіксовані в ході дослідження і приклади непрямої, основаної на метонімічних переносах (*The Willows*). Як зазначає Н. Подольська (Подольська 1990:34), онімізація - це перехід апелятива або апелятивного словосполучення через зміну функцій у власне ім'я і його подальший розвиток у будь-якому класі онімів. Трьох компонентні годоніми представлені трьома назвами: *Blue Gum Place, Yew Tree Lane, Six Silvers Avenue*, утвореними за структурами: *Adj+N2+N1, N3+N2+N1, Num.+N2+N1* відповідно. За своєю етимологією флороніми виражені переважно лексичними одиницями іншомовного походження (маорійського -60 годонімів) або латинського (13 назв). Так, до назв маорійського походження належать годоніми *Kauri Street "after New Zealand native tree Agathis australis", Konini Street "after New Zealand fuchsia", Taiore Crescent "after a variety of harakeke or flax grown in the locality"*. До годонімів з латинським флористичним чи фауністичним компонентом належать назви типу *Clematis Place "from Lat. clematis "one of the herbaceous climbing plants", Magnolia Lane "from Lat. magnolias " plant genus, indigenous to Asia and North America"*. Решта годонімів мають в якості означення лексичні одиниці англійського походження (*Willow Street, Wildberry Street*) або асимільовані в англійській мові флороніми чи фауноніми грецького або латинського походження (*Balsam Lane "from Lat. balsamum" aromatica resin used for healing wounds"*).

Що стосується способів творення годонімів, які нами вивчалися, то слід зазначити, що типовими виявилися наступні: 1) синтаксичний спосіб у результаті якого з'являються складні за структурою найменування, де стержневим словом є лексична одиниця на позначення типу дороги (*street, avenue, lane etc.*), а означенням одно або двокомпонентне сполучення слів (*N2+N1, Adj+N, Num.+N*): *Caspian Place, Six Silvers Avenue*; 2) лексико-семантичний, в основі якого лежить метонімічний перенос (*The Willows*); 3) лексико-семантичний у поєднанні з синтаксичним (*Little Oaks*).

Розглянувши структурні і семантичні характеристики годонімів цього типу, зупинимося на особливостях їх письмового закріплення в публіцистичному дискурсі, який вивчався нами на матеріалі текстів, вилучених з новозеландського електронного ресурсу новин [11]. Як показали наші спостереження, для годонімів цього типу характерний низький ступінь популярності, тому не всі із досліджених назв закріплені в текстах цього типу. Нами зафіксовано лише 13 годонімів із 110 відібраних (10, до складу яких входить флоронім, і 3- з фауністичним компонентом). Це наступні: *Hinau Street, Kauri Street, Kahikatea Lane, Ngaio Street, Rata Street, Rimu Street, Titoki Street, Puriri Road, Totara Street, Weka Street, Whio Street*.

Частотність їх вживання відповідно складає: *Hinau Street- 4, Kauri Street-10, Kahikatea Lane-12, Miro Street-4, Ngaio Street-6, Rata Street-14, Rimu Street-18, Titoki Street-7, Puriri Road -8, Totara Street-11, Moa Street- 8, Weka Street-10, Whio Street-8*. Наведемо приклади фіксації в дискурсі найбільш частотних назв лінійних об'єктів [11].

*During the incident, two patrol vehicles collided at the intersection of Straven Road and **Rata Street**, sustaining moderate damage, but no officers were injured.*

22.11.22

*In a statement to 1 NEWS, police said they were called to an incident at a **Rimu Street** address shortly after 10:30am today. **29.08 21***

*The shooting happened around 9:45pm on Tuesday this week, at a **Totara Street address**. Three people, a woman and two youths were hospitalised with gunshot-related injuries. **29.09.22***

*Maraea Smith died following an altercation on **Titoki Street** that day, her 36th birthday. A homicide inquiry was launched two days later. **7.04.22***

*The investigation is in the early stages and police would like to speak to anyone who saw or heard anything suspicious in the North Road area between **Weka Street** and West Plains Road, between 9pm last night and 9am this morning. **17.11.19***

*"A police cordon is still in place on the intersection of Bardia and **Moa streets** and locals are asked to avoid the area," Homan said. **7.07.22***

*The Council will consult with the community about proposed changes to the intersections of **Hinau** and **Miro streets** and **Miro** and **Totara streets**, as well as parking restrictions for **Hinau St** between **Clyde Rd** and **Puriri St**. 5.05.2016*

Зазначимо, що решта годонімів цього типу не була виявлена в публіцистичному дискурсі [11]. Звідси випливає висновок про різну значущість цих лінійних об'єктів для жителів міста (найбільше значення для мешканців міста мають вулиці *Kahikatea Street, Rata Street, Rimu Street, Totara Street, Kauri Street, Weka Street*). До складу годонімів ввійшли назви флористичних та фауністичних об'єктів, головним чином, які є ендемічними в умовах Нової Зеландії (*kauri, konini, moa, whio, weka* etc). Хоча зустрічаються і назви дерев, кущів, ліан, представників орнітофауни, які характерні і для інших англомовних країн (*Cypress Street, Willow Street*). Звідси висновок про те, що у процесі номінації лінійних об'єктів урбанонімичного простору новозеландці користувалися лінгвістичним досвідом, який застосовувався ще у Великобританії, а також сформували свій власний механізм найменування, який використовується для відображення у

Висновки до розділу 4

1. Розділ присвячений проблемі творення гібридних урбанонімів як результату контактування мов в умовах Нової Зеландії. Дослідження проведено на матеріалі трьох груп урбанонімів : годонімів, дримонімів та ергонімів, утворених із застосуванням англійського та маорійського лексичного матеріалу. Мета роботи – дослідити структурні, семантичні та функціональні особливості цих номінацій.

У структурному плані виділені наступні типи гібридних найменувань: 2, 3 та багатокомпонентні номінації. Вони утворені на матеріалі апелювальної та онімної лексики англійського та маорійського походження. Що стосується семантики гібридонімів-урбанонімів, то слід зазначити, що вони утворюються на основі трьох мотиваційних моделей , у результаті чого виділені дескриптивні,

меморіальні та умовно-символічні назви. Кожна група урбанонімів (годоніми, дримоніми та ергоніми) створені на основі певних мотиваційних моделей.

Функціонування гібридних номінацій досліджено на матеріалі газетних текстів ,вилучених з новозеландської газети “The Aucklander “. Вивчені особливості їх функціонування .Вони заключаються в їх низькій популярності і в тому, що тільки частина із них зафіксована в текстах. Найвища частотність виявлена у дримонімів (Totara Park, Waitakere Ranges Regional Park), у той час як найнижча характерна для ергонімів (Takapuna Beach Café та Waitakere Estate). Виділені основні та факультативні функції урбанонімів-гібридонімів-номінативно-ідентифікаційно-диференціююча, інформаційна та емоційна функції). Частотність вживання представлених у роботі видів урбанонімів залежить від значущості тих об’єктів для оклендців, найменуваннями яких є згадані вище гібридоніми.

2. Вивчався урбанонімікон м. Крайсчерч. Дослідження проведено на матеріалі годонімів з флористичним та фауністичним компонентом. Проаналізовані етимологічні, структурно-семантичні та функціональні особливості онімів. Флористичні та фауністичні назви за своїм походженням представлені словами маорійського, англійського та грецького і латинського походження. За структурою ці назви є двох- та трьохкомпонентні, де ключове слово представлене лексичною одиницею на позначення лінійного об’єкта, а означення- флоронімом або фаунонімом. Будучи апелятивом за своєю природою ці слова переходять в клас власних назв шляхом прямої або непрямої онімізації. Трьохкомпонентні назви малочисельні: вони утворені за структурами Adj+ N2+N1, N3+N2+N1, Num.+N2+N1. Утворення годонімів здійснюється такими способами: 1) синтаксичним, 2) лексико-семантичним, 3) лексико-семантичним у поєднанні з синтаксичним. У семантичному плані весь корпус досліджених годонімів представлений двома типами номінацій: умовно-символічними та меморіальними.

Щодо їх функціонування, то відзначено, що для них характерний низький ступінь письмового закріплення. Із поміж 110 годонімів в публіцистичному

дискурсі зафіксовано вживання лише 13 (10 з флоронімами та 3 з фаунонімами), які характеризуються різним рівнем частотності. Найбільш частотними виявилися годоніми з компонентами *Kahikatea, Rata, Rimu, Totara, Kauri, Weka*. Отже, у процесі номінації об'єктів урбанонімічного простору (лінійних) новозеландці користувалися лінгвістичним досвідом, який застосовувався ще у Великобританії, а також сформували свій власний механізм найменування, який використовується для відображення унікальності природного світу Нової Зеландії та національної ідентичності.

ВИСНОВКИ

1. Оновлення топонімічного простору України відбувається в річищі європейських традицій (збереження історичної пам'яті, ушанування визначних діячів культури і науки регіонального та державного рівнів) і на засадах творення української ідентичності. Повномасштабна агресія росії проти України відчутно вплинула на ідеологічні орієнтири: стався різкий перелом у політичних поглядах українського суспільства щодо маркерів, пов'язаних із рф. Зазначимо, що реалізація державної політики декомунізації, спрямованої на очищення історичного минулого від тоталітарної спадщини, також є важливим етапом подолання кризових явищ у національній ідентичності.

2. Аналіз словотвірних моделей годонімів показує різний ступінь їх використання: одні з них були продуктивними в попередні історичні періоди, а інші досить поширені сьогодні. Установлено, що впродовж усього часу існування міста однокомпонентні назви переважають над дво- та багатокомпонентними.

3. Політичні зрушення часів незалежності України суттєво вплинули на концептуальну картину світу харків'ян. Знаковим став вектор економічної інтеграції України в європейський простір. Увагу потенційних клієнтів наразі привертають ергоніми, що містять пряму або непряму вказівку на зв'язок закладу з Європою, маніпулюючи поняттями «престижність» та «висока якість». Такі рекламні міні-тексти запам'ятовуються, приваблюють споживача, спонукають до регулярного відвідування закладу, забезпечуючи відвідувачу високу самооцінку, а власнику підприємства стабільний прибуток.

4. Термінографоніми становлять значний шар онімних найменувань. Більшість розглянутих елементів назв належить уже до пасивного словникового складу й не кваліфікуються як термінографоніми. Найпоширенішим компонентом структури термінографоніма є *словник*.

5. Під час створення термінографоніма (назви термінографічної праці) необхідно дотримуватися таких правил: (а) урахувати обсяг, функцію,

призначення, різновид джерела тощо, (б) дбати про дотримання наукового стилю в доборі компонентів назви, (в) надавати перевагу мотивованим одиницям з «прозорою» семантикою, (г) орієнтуватися на комунікативні можливості назви, тобто через найменування встановити зв'язок із потенційними користувачами джерела.

6. Вивчався урбанонімікон м. Крайсчерч. Дослідження проведено на матеріалі годонімів з флористичним та фауністичним компонентом. Проаналізовані етимологічні, структурно-семантичні та функціональні особливості онімів. Флористичні та фауністичні назви за своїм походженням представлені словами маорійського, англійського та грецького і латинського походження. За структурою ці назви є двох- та трьохкомпонентні, де ключове слово представлене лексичною одиницею на позначення лінійного об'єкта, а означення – флоронімом або фаунонімом. Будучи апелятивом за своєю природою ці слова переходять в клас власних назв шляхом прямої або непрямої онімізації.

Щодо їх функціонування, то відзначено, що для них характерний низький ступінь письмового закріплення. Із поміж 110 годонімів в публіцистичному дискурсі зафіксовано вживання лише 13 (10 з флоронімами та 3 з фаунонімами), які характеризуються різним рівнем частотності. Отже, у процесі номінації об'єктів урбанонімічного простору (лінійних) новозеландці користувалися лінгвістичним досвідом, який застосовувався ще у Великобританії, а також сформували свій власний механізм найменування, який використовується для відображення унікальності природного світу Нової Зеландії та національної ідентичності.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

Розділ 1

1. Багале́й, Д. И., Миллер, Д. П. (1905). История города Харькова за 250 лет его существования (с 1655-го по 1905-й год): Историческая монография. Т. 1: XVII–XVIII века. Харьков. 569 с.
2. Белей Л. Декомунізація топонімії: українські проблеми та європейський досвід. Український тиждень. 01.05.2015 р. №16 (388). 23.04.2015 р. <https://tyzhden.ua/History/134840> (дата звернення: 01.10.2019).
3. Белей О. *Місце українських сакронімів у національній онімній системі*. Slavica Wratislaviensia. 2016. Т.162. S. 81–90.
4. Белей О. *Статус українських сакронімів та принципи їх класифікації*. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: зб. наук. пр. 2014. Вип.19. С.12–16.
5. Буряковская Т. Харьковские топонимы: история страны в названии одной улицы. *Время*. 2019. 5 февраля. С. 10.
6. Бучко, Г., Ткачова, Н. (2012). Словник української ономастичної термінології. Харків: Ранок-НТ. 256 с.
7. Вороніна М. С. Харківські більшовики та гендерна демократія. Гендерна політика міст: історія і сучасність. *Мат-ли III Міжнар.наук.-практ. конф. (Харків, 23 – 25 жовтня 2013 р.): наук. зб.* Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. Вип.4. С. 32-34.
8. Вулиці Харкова пропонують перейменувати на честь полеглих Героїв начальник північно-східного відділу Українського інституту національної пам'яті та дослідниця топоніміки Харкова Марія Тахтаулова. 13 жовтня, 2022. URL: <https://2day.kh.ua/ua/kharkow/vulytsi-kharkova-proponuyut-pereymenuvaty-na-chest-polehlykh-heroyiv>(дата звернення: 21.10.2022).
9. Гаврилова Л. Українські топоніми: альтернативи немає – треба повертати своє. Укрінформ: Мультимедійна платформа іномовлення України.

29.10.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3603635-toponimi-j-pamatniki-storicna-imperska-ipso-dobigae-kinca.html> (дата звернення: 01.11.2022).

10. Гаєвська А. У Харкові перейменували Московський район, проспект і дві вулиці, пов'язані з РФ 11 травня. URL: <https://suspilne.media/238147-harkivska-meria-pogodila-perejmenuvanna-cotiroh-toponimiv-u-misti-spisok> (дата звернення: 01.05.2022).

11. Генерали, терористи та герой анекдотів. У Харкові підрахували вулиці, названі на честь російських військових і політичних діячів. URL: <https://nv.ua/ukr/kharkiv/u-harkovi-pereymenuyut-vulici-opublikovano-noviy-spisok-povini-harkova-50245915.html> (дата звернення: 28.05.2022)

12. Гоманюк М., Маркелюк А. Гендерні аспекти годоніміки в обласних центрах Півдня та Сходу України. *Матеріали III, IV та V всеукраїнських науково-практичних конференцій (2016–2018 рр.)*. Рівне: РДГУ, 2018. С.291-297.

13. Деколонізація Харків (списки). URL: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Gx6xRvuCTK-CHU1-I5qHPf4iTDQ-99nv9YqzeW785ZU/edit#gid>

14. Дерусифіковані міста: як в Україні перейменовують топоніми 06.09.2022. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15440>(дата звернення: 11.10.2022).

15. Дерусифікація-2022: на честь кого перейменовують вулиці найбільших міст України. Аналітичний портал «Слово і діло»: Культура. 17.10.2022. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/17/infografika/kultura/derusyfikacziya-2022-chest-koho-perejmenovuyut-vulyczy-najbilshyx-mist-ukrayiny> (дата звернення: 10.03.2023).

16. Довженко Е. Б. Словарь исчезнувших названий. Харьков: Майдан, 2010. Вып. 1 : Харьков. Исторический центр. Нагорная часть. 136 с.

17. Дьяченко Н. Т. Улицы и площади Харькова. Харьков: Прапор, 1977. 216 с.

18. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. Київ: Довіра, 2006. С. 269-271.

19. Журнал очередного заседания Харьковской городской думы от 27 марта 1902 г. (1902). Харьков: Типография и Литография Н.В.Петрова. 605с.
20. Закон УЦР про державну мову від 24 березня 1918 р. Нова Рада. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2020/03/25/157232/> (дата звернення: 01.10.2019).
21. Іванова Н. Г. Словотворна характеристика лінгвістичних термінів з компонентом онім: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.02 «Рос. мова». Київ, 1998. 20 с.
22. Историко-справочный путеводитель. Харьков. Его прошлое и настоящее в рисунках и описаниях. Репринт. изд. Харьков: САГА, 2008. 274 с.
23. Карпенко Ю.О. Топонімія як носій етногенетичного коду. *Записки з українського мовознавства. Вип. 12 : «Українська ментальність: діалог світів» : [зб. наук. праць]*. Одеса : Астропринт, 2003. С. 120–125.
24. Лабінська Г. Топоніміка : навч. посібник Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 274 с.
25. Лазаренко Г.І. Еклезіонімія з позицій сучасного мовознавства. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства: зб. наук.пр.* 2013. Вип.6(1). С.116–125.
26. Лейбфрейд А. Ю., Полякова Ю. Ю. Харьков от крепости до столицы: заметки о старом городе. Харьков: Фолио, 1998. 333 с.
27. Мацюк Г. Лінгвістичний ландшафт України як взаємодія мови та ідеології: минуле і сьогодення. *Мова і суспільство*. 2017. Вип. 8. С. 71-82.
28. Мезенко А. М. Урбанонимия как язык культуры. *Ученые записки ТНУ им. В. И. Вернадского. Сер.: Филология. Социальные коммуникации*. 2011. Т. 24 (63), № 2, ч.1. С. 388-392.
29. Ковальчук І. Л. . Урбанізація та її вплив на формування образу сучасної жінки. Гендерна політика міст: історія і сучасність. *Мат-ли III Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 23 – 25 жовтня 2013 р.): наук. зб.* Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. Вип.4. С. 111.

30. Перейменування вулиць (Київрада)
<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1btRtZHMhBrZsY8Ym99EhRDhLHbmgS1T0Nuqi62BrwPI/edit#gid=188732455>(дата звернення: 01.10.2019).

31. Подкупко Т. Л. Вплив українок середньовіччя на хід історії. Гендерна політика міст: історія і сучасність. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 23 – 25 жовтня 2013 р.): наук. зб.* Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. Вип.4. С. 181-184

32. Рішення про перейменування об'єктів топоніміки міста Харкова №12/15 від 20.11.2015 р. *Офіційний сайт Харківської міської ради, міського голови, виконавчого комітету.* URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/document/pro-pereymenuvannya-obektiv-toponimiki-mista-kharkova-48723.html> (дата звернення: 11.10.2019).

33. Рішення про впорядкування найменувань об'єктів топоніміки № 1281/18 від 17.10.2018 р. *Реєстр актів Харківської міської ради.* URL: <http://kharkiv.rocks/reestr/672829> (дата звернення: 11.10.2019).

34. Рішення про впорядкування найменувань об'єктів топоніміки № 1742/19 від 21.08.2019 р. *Реєстр актів Харківської міської ради, 21.07. 2019.* URL: <http://kharkiv.rocks/reestr/680284> (дата звернення: 11.10.2019).

35. Розпорядження про перейменування об'єктів топоніміки міста Харкова №7 від 02.02.2016 р. *Офіційний сайт Харківської міської ради, міського голови, виконавчого комітету.* URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/document/pro-pereymenuvannya-obektiv-toponimiki-mista-kharkova-49203.html> (дата звернення: 11.10.2019).

36. Савченко Л., Тахтаулова М. Базові характеристики комплексного історичного дослідження топоніміки українського міста (на прикладі Харкова). *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Сер.: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки.* 2018. № 26. С. 121-133.

37. Список улиц города Харькова в алфавитном порядке с указанием номеров районного узла и доставочного отделения. Харьков, 1934. 62 с.

38. Тахтаулова М. Ю. Історичний розвиток адресної урбанонімії міста Харкова (середина XVII – початок XXI століття): дис. ... канд. іст. наук. Харків, 2016. 237 с.

39. Тріпутіна Н. П. Роль Ганни Степанівни Маяк у формуванні архітектурного образу повоєнного Харкова. *Гендерна політика міст: історія і сучасність. Вип. 4: мат-ли III Міжнар. наук.-практ. конф. (Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Харків, 23 – 25 жовтня 2013 року): наук. зб.* – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. С. 227-229.

40. Харьков: его прошлое и настоящее в рисунках и описаниях (с приложением снимков, воспроизведенных с редких картин, акварелей, гравюр, фотографий с натуры, чертежей, планов города 1768 года и новейшего) : Историко-справочный путеводитель / собр. и изд. А.Н. Гусев. Харьков : Типогр. Адольфа Дарре, 1902. [8], 260 с.

41. Azaryahu M. The power of commemorative street names. *Environment and planning D: Society and Space*. № 14(3). 1996. P. 311–330.

42. Bourdieu P. Social space and symbolic power. *Sociological Theory*. 1989. Vol. 7, № 1. P. 14—25.

43. Haldar A. Women in Masculinized Memories: Narrating the Nation through Vocabularies of Discourse. *Journal d'comparatius estudis: art, literature, pensament*. 2013. Vol. 7. P. 41–56.

44. Handke K. *Polskie nazewnictwo miejskie*. Warszawa: Polska Akademia Nauk. Instytut Slawistyki, 1992. 153 s.

45. Landry R., Bourhis R. Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality: An Empirical Study. *Journal of Language and Social Psychology*. 1997. No. 1. P. 23-49.

46. Lefebvre H. *The Production of Space*. Padstow: T. J. Press Ltd., 1991. 454 p.

47. Pasek Z., Skowronek K. Co onomasta ma z religioznawcą? Ku onomastyce interdyscyplinarnej (na przykładzie nazw Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce). *Onomastica*, 09. rocz. LIII. 2008. S.9–33.

48. Rajić L. Toponyms and the Political and Ethnic Identity in Serbia. *The University of Oslo: Oslo Studies in Language*. 2012. V. 4 (2). P. 203-220.

49. Šrámek R. (). Onomastica sacra, jej status i cele. *Jezyk religijny dawniej i dziś (w kontekście teologicznym i kulturowym)*. Tom V. Materiały z konferencji. Gniezno 22-24 września 2008. Poznań: Poznańskie Studia Polonistyczne, 2009. S.287–293.

50. Seidl N.P. Significance of toponyms, with emphasis on field names, for studying cultural landscape. *Acta geographica Slovenica*. 2008. V.48. №1. P.33-56.

Розділ 2

1. Аптека без цін: чому Аптека низьких цін була змушена поміняти вивіски. URL: <https://rau.ua/economika/derzhava/apteka-bez-tsen.html> (дата звернення 24.01.2023).
2. Белей О. О. Сучасна українська ергонімія (на матеріалі власних назв підприємств Закарпатської області) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Львів, 2000. 17 с.
3. В Україні заборонили «Аптеки низьких цін». URL: <https://tsn.ua/groshi/v-ukrayini-mozhut-zaboroniti-apteki-nizkih-cin.html> (дата звернення 24.01.2023).
4. Горожанов Ю. Ергоніми відонімного походження в комуніка- тивному просторі міста Луцька: структурно-семантичні особливості. *Волинь філологічна: текст і контекст. Лінгвостилістика XXI ст.: стан і перспективи : зб. наук. пр.* Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Вип. 17. С. 61–68.
5. Закон України «Про засади державної мовної політики». URL: <https://xn-80aagahqwyibe8an.com/zakon-ukrajiny/stattya-mova-reklami-markuvannya-117152.html> (дата звернення 15.01.2023).
6. Закон України «Про рекламу» від 26.07.2018. URL: <https://законодавство.com/ukrajiny-zakony/zakon-ukrajini-pro-reklamu-vidomosti.html> (дата звернення 15.01.2023).
7. Ковалевська А. В. Проблема конгруентності бренд-ергоніма та рекламного

- слогана. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2005. Вип. 9. С. 55–62.
8. Курушина М. Антропоніми як твірна основа словесних товарних знаків та ергонімів у сучасній українській мові. *Вісник Прикарпат. нац. ун-ту імені Василя Стефаника. Філологія*. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. у-т, 2011. Вип. XXIX–XXXI. С. 241–245.
9. Кутуза Н. В. Актуальні параметри ергонімічного декодування *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2000. Вип. 4. С. 40–47.
10. Лесовець Н. М. Ергоніми в системі ономастичного простору *Лінгвістика* : зб. наук. пр. Луганськ : ДЗ «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка», 2008. № 2 (14). С. 27–34.
11. Лесовець Н. М. Ергонімія м. Луганська: структурно-семантичний і соціально-функціональний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Луганськ, 2007. 19 с.
12. Руденко С.М. Динаміка лексичних змін у рекламному дискурсі Харкова за 20 років. *Розвиток харчових виробництв, ресторанного та готельного господарств і торгівлі: проблеми, перспективи, ефективність: Міжнародна науково-практична конференція, 15 травня 2019 р.* : [тези у 2-х ч.]. Харків : ХДУХТ, 2019. Ч. 2. С. 235-237.
13. Руденко С.М. Діахронічний та синхронічний аспекти дослідження комерційних ергонімів Харкова. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: науковий журнал*. Острог: Вид-во НаУОА, березень 2019. Вип. 5 (73). С. 87-93.
14. Руденко С.М. Мовна гра як інструмент творення ергонімів. *Тенденції та перспективи формування професійної лексики: Доповіді ІХ Міжнародного науково-практичного семінару, присвяченого питанням функціонування професійного мовлення, лінгвокультурологічному та соціокультурному аспектам філології*. Ірпінь: УФДС України, 2019. Вип. 9. С. 45-49.

15. Руденко С.М., Сапожнікова Л.Я. Деякі аспекти системного аналізу мови вивісок підприємств торгівлі. *Українська термінологія і сучасність: Збірник наукових праць*. Київ : КНЕУ, 2001. Вип. 4. С. 145–149.
16. Руденко С.М., Сапожнікова Л.Я. Лінгвостатистична репрезентація одиниць зовнішньої реклами підприємств харчування й торгівлі. *Прогресивні ресурсозберігаючі технології та їх економічне обґрунтування у підприємствах харчування. Економічні проблеми торгівлі*. Харків : ХДАТОХ, 2002. Ч.2. С. 448-455.
17. Руденко С.М., Сапожнікова Л.Я. Мова торговельних вивісок центральних вулиць м. Харкова. *Культурна спадщина Слобожанщини: Збірка наукових статей за матеріалами міжнародної наукової конференції “П’яти Слобожанські читання”. Секція “Мистецтвознавство та культурологія”*. Харків : Курсор, 2003. С. 66-69.
18. Селіванова О. О. Ергонімікон міста Черкаси: когнітивний аспект. *Записки з ономастики : зб. наук. пр.* Одеса : Астропринт, 2010. Вип. 14. С. 171–179.
19. Цілина М. М. Ергоніми м. Києва: структура, семантика, функціонування : автореф. дис. ...канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Київ, 2006. 24 с.

Розділ 3

1. Бондаренко О. О., Вінокур В. І., Кукса В. Л. 150 термінів із словника ріелтора / Асоціація спеціалістів з нерухомості (ріелторів). Київ: [б. в.], 1996. 34 с.
2. Василюк А., Мацей Т. Педагогічний словник-лексикон (українсько-англо-польський). 2-е вид., уточн. й допов. Київ; Варшава; Ніжин: Лисенко М. М. [вид.], 2013. 222 с
3. Верхратський І. Нові знадоби номенклатури і термінології природописної, народної, збирані між людьми. Львів: [б. в.], 1908. 84 с.
4. Верхратський І. Початки до уложення номенклатури и терминологии природописной, народнѣи и замітка о волоськімъ-павуку. Львівъ: Въ печатні М. Ф. Поремби, 1864. Т. 1. 18 с.

5. Вимірювальна техніка від А до Я: енциклопедичний словник / Г. О. Горобський, С. А. Антощук, Д. Б. Головка та ін. Одеса: Маслаков Р. О., 2014. 974 с.
6. Гавришкевичь И. Початок до уложення термінологіи ботанической руской. *Перемишлянинъ*. Перемишль: Видавництво рус. Собора Крилошань, 1852. С. 133–147.
7. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища шк., 1985. 350 с.
8. Глосарій до плану статистичного спостереження. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/glos.htm (дата звернення: 28.10.2020).
9. Гнатюк В. Знадоби до української демонології. Т. II. Вип. 1. *Етнографічний збірник*. Львів, 1912. Т. XXXIII. 237 с.
10. Дряпіка В. І., Соколовський Ю. А. Російсько-український музичний лексикон. Кіровоград: Фірма «Алтей», 1997. 240 с.
11. Дубичинский В. В. Теоретическая и практическая лексикография. Вена–Харьков: Wiener Slawistischer almanac Sonderband 45, 1998. 160 с.
12. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. Донецьк: ДонНУ, 2012. Т. 1. 350 с. Т. 2. 350 с. Т. 3. 426 с. Т. 4. 388 с.
13. Звягінцева О. Б. Азбука маркетингу. Словник. Одеса: Фотосинтетика, 2010. 11 с.
14. Зіменковський А. Б., Пономаренко В. М., Піняко О. Р., Калинюк Т. Г. Базовий термінологічний глосарій за програмою з клінічної фармації. Львів–Київ: Ліга-Прес, 2004. 446 с.
15. Золота енциклопедія української кухні / автор-уклад. О. Кривошей. Донецьк: Глорія Трейд, 2010. 384 с.
16. Іванова О. В. Основи укладання галузевих глосаріїв: підручник. Київ: ЦП «Компринт», 2017. 246 с.
17. Клековкін О. Ю. ТНАЕТРИСА: Практика сцени: лексикон. Київ: АртЕк, 2010. 448 с.
18. Кухта Б., Романюк А., Поліщук М. Хто є хто в європейській та американ-

- ській політології: малий політологічний словник. Львів: Кальварія, 1995. 287 с.
19. Левицький В. Материяли до фізичної термінології. Ч. 1. *Записки Наукового Товариства імени Шевченка*. Львів, 1896. Т. 11. С. 1–12.
 20. Лексикон словенороський Памви Беринди. Київ: Видавництво АН УРСР, 1961. 271 с.
 21. Лендау С. І. Словники: мистецтво та ремесло лексикографії / пер. з англ. О. Кочерга. 2-е вид. Київ: К. І. С., 2012. 480 с.
 22. Матіко Г. Ф. Особливості створення глосарія – термінологічного наповнення дисципліни у віртуальному навчальному середовищі Львівської політехніки. *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. Серія Інформатизація вищого навчального закладу. Львів, 2011. № 703. С. 86–88.
 23. Мігдальська В. І., Мігдальський Д. І. Збірник японських газетних термінів: японсько-український, українсько-японський. Одеса: Астропринт, 2006. 80 с.
 24. Мірошниченко С. А. Дорогоцінна енциклопедія кімнатних рослин / пер. з рос. Т. І. Ілика. Донецьк: БАО, 2007. 735 с.
 25. Німчук В. Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською. Київ: Наук. думка, 1980. 303 с.
 26. Огієнко І. Історія української літературної мови / упоряд., авт. передмови і коментарів М. С. Тимошик. 2-е вид., випр. Київ: Наша культура і наука, 2004. 436 с.
 27. Подоляк В. О. Новітній багатогалузевий словник-довідник термінів з основ сучасного виробництва. Вінниця: Книга-Вега, 2010. 538 с.
 28. Права людини у сфері охорони здоров'я: практ. посіб. URL: <http://medicallaw.org.ua/vydavnytstvo/praktychnyi-posibnyk-prava-liudyny-u-sferi-okhorony-zdorovia/glosariji/nacionalnii-glosarii/> (дата звернення: 28.10.2020).
 29. Про затвердження Єдиного термінологічного словника (Глосарій) з питань управління якості медичної допомоги: Наказ від 20.07.2011 № 427. URL:

- <https://ips.ligazakon.net/document/MOZ13859> (дата звернення: 28.10.2020).
30. Редько Є. Нові знадоби до українського аргю (полтавські записи Порфирія Мартиновича). *Філологічні науки*. Полтава, 2019. № 30. С. 90–94. URL: <https://doi.org/10.33989/2524-2490.2019.30.188775> (дата звернення: 23.11.2020).
 31. Сборник русско-украинских терминов по сварке и родственным технологиям=Збірник російсько-українських термінів зварювання та споріднених технологій / сост. О. С. Осыка и др.; НАН Украины, Ин-т электросварки им. Е. О. Патона. Киев, 1995. 78 с.
 32. Словник інвестицій та інновацій. URL: <https://center42.tech/special/inno-language#rec119276486> (дата звернення: 14.08.2020).
 33. Словник української мови: в 11 т. / редкол.: акад. І. К. Бі-лодід та ін.; АН УРСР. Ін-т мовознавства. Київ: Наук. думка, 1970–1980.
 34. Словник української мови: у 20 т. Т. 1–13 (А–ПОКІРНО) / НАН України. URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=1&page=0>.
 35. Стеценко В. І. Культура в термінах від «а» до «я». Культурологічна абетка. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. 208 с.
 36. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький: Авіст, 2008. 550 с.
 37. Трихвилів Ю., Зубков І. Словник технічної термінології. Мірництво (Проект). Харків–Київ: ДВУ, 1930. 177 с.
 38. Фінанси підприємств: практикум. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/11furik_finansy_pidpryyemstv_praktykum/gl.htm (дата звернення: 28.10.2020).
 39. Холодний Гр. Стан та перспективи наукової роботи Інституту Української Наукової Мови (Доповідь Керівника ІУНМ Гр. Холодного Раді Академії 5-го листопада 1928 р.). Київ: ВУАН, 1928б. С. 11–12. *Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду. Документи і матеріали* / упоряд.: Л. Масенко, В. Кубайчук, О. Демська-Кульчицька; за ред. Л. Масенко. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. С. 92–94.

40. Чайковський Ю. Б., Дельцова О. І., Геращенко С. Б. Енциклопедія клітин: тлумачний словник цитологічних термінів. Івано-Франківськ: В. П. Супрун, 2007. 263 с.
41. Черняхівський О. Лист до редакції. *Літературно-науковий вістник*. Львів, 1926. Річник XXV. Кн. X. Т. ХСІ. С. 156–162.

Розділ 4

1. Аккуратова И.В. Некоторые тенденции в гибридном словосложении современного немецкого языка/ И.В.Аккуратова // Вестник МГЛУ.2013. Вып.18. С.7-14.
2. Багирова Е.П. Языковой имидж современного города (на материале топонимов и эргонимов г.Тюмень) / Режим доступа <https://vestnik.utmn.ru>
3. Ворохта О.М.,Бялик В.Д. Етимологічний склад англомовної топоніміки Великобританії // Закарпатські філологічні студії. 2019.Вип.10.Т.1. С.62
Режим доступу <https://dspace.uzhnu.edu.ua>
4. Галай О.В. Українська урбанонімія Закарпаття в ХХ-ХХІ ст. автореф. Дис.канд.філол.наук спец. 10.02.01 Українська мова. Ужгород 2009.-29с.
5. Гріччина А.В. Урбаноніміка як галузь сучасних топонімічних досліджень
Режим доступу <https://www.nbuv.gov.ua>
6. Гримашевич І.І. Урбанонімія Житомира в контексті декомунізації Режим доступу luguniv.edu.ua
7. Герман Л.В., Шастало В .О. Гібридні номінації з компонентом Maori в англійській мові Нової Зеландії // Вісник ХНУім.Каразіна. Серія Іноземна Філологія.2016.Вип.83.С. 178 -182.
8. Герман Л.В., Шастало В.О. Особливості формування урбаноніміки Нової Зеландії// Мова і культура, 2019.-Вип.22.Т.ІІ(197).СЧ.112-117
9. Доржиева Г.С. Топонимика Квебека как отражение франкоязычной культуры региона : этнолингвистический аспект.Автореф. доктор. Дис. Романские языки.10.02.05. Москва.2011. 50с. Режим доступа <https://www.dissercat.com>

10. Димитрова-Годорова Л. Гибридные топонимы в болгарской топонимической системе, возникшие в условиях болгарско-турецкого билингвизма// Режим доступа <https://hrcak.srce.hr>
11. Карпенко Ю.О. О функциях собственных Spolocenske fungovanie vlastnych mien: VII slovenska onomastika konferencia(Zemplinska sirava 2—24 septembra 1976):Zbornik materialov.-Bratislava:Veda,1980.S.9-16
12. Качалкова Ю.А. Урбанонимическое пространство современного Екатеринбурга (официальные названия)// Вопросы ономастики. 2013. №1 С.88-104.
13. Мартыненко И.А. Испаноязычная топонимика США Монография. М. 2018.-105с. Режим доступа <https://www.academia.edu>
14. Мартыненко И.А. Топонимы-гибриды как результат слияния двух культур(на материале англо-испанских топонимов США)// Режим доступа <https://cyberleninka.ru/article/n/toponimy-gibridy-kak-rezultat-sliyaniya-dvuh-kultur>
15. Мартыненко И.А., Чеснокова О.С. Гибридные топонимы Панамы как отражение топонимического мультилингвизма// Филологические науки. Прикладное языкознание .2021. № 6. С.221-226/ / www.filolnauki.ru/
16. Мурзаев Э.М. Очерки топонимики. М: Мысль.1974. -382с.
17. Питина С.А. Гибридизация в Эргонимах//Вестник Челябинского госун-та .2018.№1. Филол.науки 111.С.60-64
18. Подольская Н.В. Словарь русской ономастической терминологии. М Наука.1988. 192с..
19. Сидоренко О. Іншомовний компонент в українських ергонімах / Режим доступа <https://npu.edu.ua>
20. Суворкина Н. Ю. Сложные слова с иностранными компонентами в русском и немецком языках: дис.канд.филол.наук.10.02.04..Орел.2004.-209с.
21. Ткачева Л.В.Основные закономерности английской терминологии/ Л.В. Ткачева.-Томск. Изд-во Томского ун-та.1987. 200с.

22. Хенгст К. Германо-славянские гибридные образования в топонимии Восточной Германии// Вопросы ономастики. 2015. N 2 (19). С.114-124
23. Шарапова Т.Н. Возникновение немецких гибридных терминов бионики как следствие процесса глобализации./ Шарапова Т.Н. / / Омский научный вестник. 2009. Вып.3. С.117-119
24. ОС ТСО цитуются по Хенгсту К. С.41
25. Яцків Р. До питання про урбаноніми Дрогобича /Режим доступу dsru. edu.ua
26. Nicolaisen W. Onomastic onomastics// Actes du Congressw International des Sciences Onomastique.-Canada: Quebec, Universite Laval, 1990.P.3-14.
27. <http://www.aucklandcity.govt.nz/dbtw->
28. <https://www.google.com.ua/search?q=cafes+restaurant+and+bar+in+auckland+new+z>
29. <https://www.google.com.ua/travel/hotels>
30. Te Ara Maori Dictionary Режим доступу <https://maoridictionary.co.nz/search?idiom=&phrase=&proverb=&loan=&histLoan>
31. The Aucklander https://www.nzherald.co.nz/aucklander/?c_id=1503378
32. <https://www.aucklandlibraries.govt.nz/>